

perductus:allegationibus suis senatui demonstraret se quidem ex regalibus descendente: Herodem autē priuatum:& q̄ oporteret filios eius regnare pp̄ genus si ipse romanis peccasset: multis pecuniis compulit Antonium:ut Antigonus interficeretur. Quod cum factum fuisset: Herodes quidem deposuit. Destitit autem hoc modo Asamonei principatus post centum uiginti annos. Nam de familia clarissima genere uel honore sacerdotali fuerat. Cuius cum multa pro gente iudaica parentes egissent:propter mutuam seditionem principatum amiserunt. Transit autem ad Herodem Antipatri filium de familia populari: uel genere priuato:& subiecto regibus. Nos igitur hunc terminum cognationis Asamoneorum accepimus.

Incipit Liber. xy. antiquitatis Iudaicæ.

Qualiter capta ciuitate per Sossium & Herodem: Antonius quidem Antigonus in Antiochia interemisset: Herodes autem quadragintaquinque ex amicis illius primates Hierosolymorum reuersus extinxerit.

CAP. I.

Sossius quidem & Herodes qualiter Hierosolymam cœperunt: necnō & Antigonus captiuum in superiore uolumine demonstrauius: sequentia uero nunc explanabo. Cum totius iudæe principatum Herodes sumpsisset:quātofcunq̄ priuatos sui fautores inuenit:in dignitatibus eos constituit:illos autem qui contraria elegerant:non destitit tormentis singulis diebus affligere. Honorabantur apud eum Polion Phariseus:& Sameas discipulus illius. Siquidē obsessis Hierosolymitis:isti persuadebant Herodem suscipi: pro quo & recompensatione gratiarum fruebantur. Nam hic erat Sameas: qui quondam in iudicio dum Herodi pepercisset Hyrcanus:prædixerat indicans ei uel iudicibus: q̄ Herodes liberatus eos omnes persequeretur:quod & factum est:deo sermones illius adimplēte. Eodem tempore cum Hierosolymam tenuisset Herodes:omnem ornatum cinium auferēs:in aula colligebat. Ex quo multum pondus argenti uel auri Antonio: uel amicis eius donabat. Interfecit etiam quadragintaquinque priores partis Antigoni. Nam custodes per portas muri disposuerat: ne quid deportari posset cum defunctis. Mortui uero cum excrutarentur:siquid argenti: aut auri: aut aliud necessarium fuisset inuentum: regi deferebatur:nullus uero malorum terminus erat. Nam auaritia rectoris: male cōquisita deterius expendebat. Prouincia autem inculta permanfit:septimo anno cogentēs:in quo agriculturam exercere: illicitum nobis esse probauimus. Antonius itaque cum captiuum Antigonus suscepisset:deliberauit ligatum in triumpho seruare. Sed audiens gentem rebellare Antigono fauentem: donisque Herodis redemptus: iudicauit in antiochia illum perimere:quia nullatenus iudæi quiescerent. Quod testimonio Strabonis Cappadocis confirmatur: ita dicentis. Antonius antigonus Iudæum in Antiochia perductum interfecit. Et uisus est hic primum Iudæorum regem occidisse:dum non æstimaret:alio modo sententias iudæorum flectere: quatenus susciperent pro illo constitutum Herodem. Nam nec tormentis subditi: regem eum appellari patiebantur:tanquam magnum aliquid de priore principe retinentes. Infamiam igitur uel odium herodis ita minuere putauit. Hæc quidem Strabo locutus est.

Quomodo hyrcanus primus rex iudeorū:& princeps sacerdotum a Parthorū rege Arface dimissus:ad herodem reuersus est.

CAP. II.

Um uero herodem principatum tenuisse hyrcanum princeps sacerdotum audisset: qui captiuus apud Parthos tenebatur:rediit ad herodem:de captiuitate tali modo solutus. **d** Barzafranes & Pachorus parthorum duces cum captiuos hyrcanum principem sacerdotum prius constitutum:post autem & regem:& fratrem herodis Faselum ad parthos perducerent:Faselus non tolerans uinculorum obprobrium:& omni uitæ præponens mortem gloriosam:ipse suus peremptor sicut prædictum est apparuit. Hyrcanum uero ad Parthos perductum:fratres Parthorum princeps modestius attēdebat: dum nobilitatem de profapia eius audivisset. Quapropter remissum a uinculis: Babyloniæ seruari concessit ubi & multitudo iudæorum hyrcanum tanquam principem sacerdotum & regem:& omnes usque ad Eufraten iudei habitantes honorabant. Qui dum his frueretur:& audiret herodem principatum suscepisse mutauit spem suā: ab initio ei amicissimus existens:quem & gratiæ memorem putauit: q̄ eum a questione & mortis damnatione:uel periculo tormentisq̄ liberasset. Sermones ergo iudæis proferebat: festinādo ad eū proficisci. Qui uetabant & rogabant eum permanere dicētes: q̄ officiorum simul & honoris in sacerdotali uel principali dignitate nihil apud eos minus habuisset:præsertim dum nihil ab hierosolymitanis posset promereri pro diminutione corporis:quam ab antigono pertulisset. Retributiones autē nō similes a regibus dant q̄s priuati a benefactoribus accipiunt:nā mutat eos fortunæ puētus: Talia cū ei suggerent:hyrcanus desiderio eundi tenebatur. Cui scribens herodes petebat fratrem &

illic iudæis supplicare: quatenus non inuiderent ei una secum comune regnum possidere. Nam extitisse dicebat: quo ipse gratias ei redderet pro beneficiis: cum eo nutritus & saluatus esset. Hæc scribens Hyrcano: mittit ad Fratrem legatum Saramallam: & dona multa supplicans: me impediret gratias reddere: quas beneficio deberet. Erat autem studium eius non pro hoc: sed quomodo præter meritum principatum obtinuerat: timebat ne illi rationabiliter auferetur: & Hyrcanum properabat sub potestate sua redigere: uel penitus eum disperdere: quod & postea fecit. Tunc tamen flexo Partho: pecuniaque iudæis ei dantibus ut ueniret: cum omni eum honore suscepit & in conuentu primum ei locum & in conuiuio primum ei lectum concedebat: quem etiam decipiebat patrem uocando: & omnibus modis insidias inopinatas ei parabat. Disponebat etiam reliquas cum eo sui principatus utilitates: unde & familia eius seditio exarsit. Nam dum obseruaret ne nobilissimus quidam princeps sacerdotum dei haberetur: inuitauit aliquem ex ignobilissimis sacerdotem de Babylone: nomine Ananelum: & huic principatum sacerdotii designauit. Quod non pertulit alexandra filia hyrcani: uxor alexandri: filii Aristobuli regis: ex quo filios habuit: unum quidem pulcherrimum aristobulum nomine & herodis conjugalem Mariannem: forma nobilissimam. Turbata ergo & moleste ferens infamiam filii quod illo superstite: alter aduena principatum sacerdotii meruisset: scripsit Cleopatram: sodali suo litteras de portante: ut peteret Antonium principatum sacerdotii filio suo præstare. Sed Antonio negligente petitionem: amicus eius Gellius ad iudæam per aliquas causas peruenisset: & uidisset aristobuli pulchritudinem & magnitudinem & iuuentutem: mirabatur: non minus etiam Mariannem regi cohabitantem stupebat. Unde Alexandram bonorum liberorum matrem existimans: & ad sermones eius ueniens flectit eam pingere amboque imagines: & Antonio destinare dicens: cum eas uiderit: petitiones eius modis omnibus adimplebit. His elata uerbis: alexandra imagines antonio direxit. Cui Gellius referebat dicens: non ab homine putari: sed a quodam deo esse liberos alexandram: dum uellet ad libidines antonium emolire. Qui puellam quidem erubescens herodi nuptam accersire: uerum etiam Cleopatram metuens contristare: scripsit ergo puerum transmitti cum honore: addens sibi gratum iuuenem uisum fore. His deportatis ad herodem litteris: non cautum extimauit: iuuenem excellentem aristobulum: & tunc iam sedecim annos ducentem: genere nobilissimo: ad antonium destinare potentissimum romanorum: & paratum suam luxuriam supponere puerum: qui etiam libidinosus per potentiam existeret. Rescripsit ergo dicens: si puer exierit a provincia: statim omnia bello uel seditionibus complebuntur: iudæis sperantibus rerum nouarum mutationem. Quibus rescriptis cum Antonium excusasset: iudicauit non ultra puerum uel alexandram humiliare: sed etiam uxore sua Mariannem ualde petente: quatenus fratri suo principatum sacerdotii redderet: quod prodesse arbitratus est: dum nec ad antonium proficisci posset tali præditus adolescens honore. Conuentum itaque faciens amicorum: multum alexandram accusabat: dicendo: latenter insidias egisse pro principatu dum per Cleopatram ageret: quatenus ipse quidem regno priuaretur: puer autem pro ipso rerum gubernationem ab antonio susciperet: & hæc quidem illa non iuste postulasse: quod & filium suum a possessio iam honore priuaret: & seditiones in regno moueret: cum multum ipse laborasset ut possideret multis & non fortuitis periculis: uerum iam nullatenus memor ipse malorum illius: sed beniuolus circa eos esset: & nunc puero principatum sacerdotii præberet: ideoque olim ordinasse dicebat ananelum quod ualde puer esset aristobulus. Cum tamen hæc non incaute dixisset: sed pro deceptioe mulierum & presentiam amicorum: læta & non sperans alexandra cum lacrymis fatissedit dicens: & pro sacerdotio quidem omnia: & pro infamia festinasse: regnum uero nec desiderasse inquit: nec si oblatum esset cupide suscepisse: cum & nunc nimium honorem habeam propter principatum eius & tutelam: cuius uirtute totum genus meum effulget honoribus: nunc quoque beneficiis uicta: suscipio filii honorem: & in posterum ad omnia ero subiecta. Petebat ergo: ut si quid per genus & presentem sibi fiduciam temerarium pro indignatione fecisset ignosceret. Postquam autem locuti sunt dextris datis reconciliantur omni ut uidebat sublata suspitione.

Quæadmodum herodes aristobulum uxoris suæ Mariannæ fratrem: principem sacerdotum ordinauit: & paulo post occidit.

CAP. III.

Taque rex herodes statim principatum sacerdotii ananelum propter legem exiuit: seditiones domesticas pacando: nam non licebat aliquem honore semel accepto fraudari: quod prius antiochus Epiphanes destruxit: dum auferret ab Iesu sacerdotium: & ordinaret fratrem eius Oniam: secundus autem aristobulus hyrcanum fratrem suum priuauit: tertius herodes principatum sacerdotii adolescenti tradidit aristobulo. Tunc quidem putabat sedasse contentione: & licet reconciliati fuissent: non tamen securus degebat: dum alexandram ex preteritis conatibus ne tempus nouarum rerum caperet ualde timeret. Quæ propecepit eam ita in aula conuersari ut nihil sub potestate sua haberet: diligenter etiam custodiebat occulte ne quid propter quotidianam conuersationem niteretur quod paulatim magis illam exacerbabant: & in odio suscitabant: nam supbia mulieris diligentiam custodie indignabat habere: dum omnia potius uellet pati quam fiducia priuari: & suorum honorem cum seruitute uel metu possidere. Ad Cleopatram igitur in quibus existeret frequenter se lamentando destinabat: postulans sibi auxiliu præberi. Quæ iussit ei furtim cum filio in Aegyptum ad se confugere. Cuius hæc ei placuisset: tale aliquid excogitauit. Duo locula tanquam pro mortuorum exequiis parauit: in quibus

Q ii

seipsam & filium mitti dixit. præcipiens consciis famulis ea noctu deferre: & exide uiam ad mare facere ubi nauē: in qua nauigarēt ad ægyptum præparatam habuisset. Hæc Sabbioni amico Alexandri Aesopus seruus eius edixit. Quod cum Sabio audisset & inimicus Herodis esset q̄ inter insidiatores Antipatri de ueneno cōsciis putaretur: odiū lenire per indicationis fauorē sperauit: & regi nūciauit insidias alexandræ. Qui cū eam usq; ad conatum pcedere dimisisset: in ipso facinoris opere detinuit: sed inuitus cōcessit culpā: dum putaret nullatenus Cleopatrá cessare: si contra se causam inuenisset. Palam ergo magnanimitate uel modestia ueniam ei largitus ē. Proposuit tamē oibus modis adolescentē perimere: sed tacito pp uerisimilē dissimulationem. Cum ergo tabernaculoꝝ festiuitas uenisset quæ apud nos cum sūma ueneratione celebratur: tunc quidē distulit: & in deliciis ipse & reliqua multitudo mouit tamē eum festinare uoluntatē suam conficere inuidia. Nam cum adolescens aristobulus octauum & decimum annū ducens secundum legē sup aram ascenderet uictimas imolaturus & ornatu sacerdotali circūdatus celebraret religionis consequētia: magnitudinem sup ætatē ostendens necnon & generis dignitatē: populi sui excitauit fauorē: & aristobuli aui sui p̄sens memoriam eis reduxit. Qui paulatim prouocati: uoluntates suas iam demonstrabant: gaudentes simul & letitia perfusi: uocesq; laudabiles in eum orationibus mixtas emittebāt: ut manifestus fieret populi fauor & temerarius: sub regno itaq; constituti: cum aliorum præterita beneficia memoraret. Inter hæc oīa statuit herodes uoluntatē quam in adolescentem habuisset implere. Celebratione at̄ transacta dum in Hierichunte maneret: & in conuiuium eos alexandra peteret: herodes adulabatur adolescenti: & illicebat ad affluentiam potionis: paratus concludere: uel iuueniliter ad gratiam illius iocari: & loco æstiuo illic existente: collecti simul exierunt refrigerium captantes. Cūq; fontibus affluerēt: calorē meridianum aura tēperare: prius quidē nat̄ates seruos & amicos prospiciebāt: post autē adolescens cum irritaretur: herodis amici quibus hoc præceptum fuerat tenebris iā tenentibus sæpe eum mergētes: tanquā ludētes non emiserunt usquequo eum pressum fontibus suffocarent. Aristobulus itaq; extinctus est: decimum & octauum annū agens ætatis: cum principatum sacerdotii anno amplius tenuisset: quē rursus Ananelus suscepit. Quo malo mulieribus nunciato: incessabilis eas statim defuncti dolor inuasit. Ciuitas etiam rumore delato lamētis cuncta completa sunt: oibus calamitatē tanquam ppriam & non alienā dolētibus. Alexandra uero plus consumebarur conscientia perēptionis: nam dolorē ampliorē ab ipso funeris actu ferebat. Sed sustinere necessarium putauit: licet sepius sua manu uitam finire niteretur: desit tamē si posset uiuēs sufficere ad ultionē insidiarum perēpti. Vnde potius suam uitam tenebat: ne daret suspicionē filium suum insidiis: perisse p̄ hanc enim dissimulationē sperauit satius se oportuno tpe uindicare. Illa quidē sic continenter dolorē tolerabat: herodes autē omnibus uerisimilis uidebatur: non insidiarum adolescentis auctor extitisse. Nam non tantum quæ ad funus pertinerent peragebat: sed et̄ lachrymis usus animæ confusionem ueram esse monstrabat. Interdum etiā & dolore uincēte: eum ex aspectu pulchritudinis plangebāt: & licet adolescētis mors pro eius tutela putaretur: manifestus tamē erat q̄ pro satisfactione ista faceret. Siquidē munificēter exequias eius honorans. multum apparatus circa locellos: & multum aromatum fecit: nimiumq; ornatum simul sepulturæ ut dolorē mulierum plene deleret: & consolaret eas per istam partē. Alexandram tamē nihil tale deuicit: sed semper mali memorē mesticia incitabat: & scripsit Cleopatrá herodis insidias: & filii perditionē. Quæ dum festinaret petēti subuenire: calamitates Alexandræ miserata propriam oēm causam confecit: & petere Antonium uindicatē adolescentis interitum non cessabat: cum diceret non esse dignum herodē per eum regem statutum i regno: quod non ad eum pertineret: in ueros reges tales iniquitates ostendere. Quibus cum flexus antonius esset: ad Laodiciam perueniens mittit præcipiens herodem ad se proficisci. sibiq; pro morte Aristobuli satisficere: nam non recte insidias confectas esse si per eum extitissent. Qui cum causam timuisset: ad Cleopatrá contrarietatem quæ non cessabat Antonium suadere: quatenus eum damnaret: statuit quidem obedire: iam enim nihil aliud erat quod ageret. Cunque patrum suum iosippum procuratorem regni & rerum reliquisset: demandauit ei secrete: ut si quid ab Antonio passus esset: continuo Mariannam occideret. Nam dilexisse uxorē profitebatur: & timuisse: ne contumeliam post eius mortem pateretur: dum pulchritudo illius ab aliis desiderari posset: per quæ demonstrabat impetum Antonii quem in eam habuisset: cum olim de pulchritudine illius audisset. Herodes quidem hæc præcipiens spe incerta ad Antonium perrexit. Iosippus autem cum in dispensatione rerum regni statutus esset: & propter hoc frequenter Mariannem conueniret: & de nogociis honoris causa regiam percontaretur fauorem uel amorem circa eam herodis inseruit. Mulieres autem cum illum adulationibus emolissent: plus autem ab Alexandra seductus Iosippus: sententiam regis demonstrauit: & mandatum explanauit: dum fidem illis uellet facere: q̄ post mortem sine ipsa non posset uiuere dum diceret ut si quid acerbum ab Antonio pateretur: non sufferret ab ea nec post interitum separari. Hæc quidem Iosippus: mulieres autem non hoc amorem affectus Herodis putauerunt: sed timuerunt: ne reuersus tyrannica crudelitate sibi mortem inferret: ideoque de uerbo suspicionem non paruam perceperunt. Eodem tempore rumor in ciuitate Hierosolymorum ab inimicis Herodis dispersus est q̄ Antonius tormentis eum affecisset & occidisset. Quæ fama cunctos q̄dem i

aula turbauit: plus uero mulieres. Cum Alexandra Iosippum flectit: ut cum ipsis ad romana signa confugeret: nam Romanum agmen tunc iuxta ciuitatem sub duce Iulio pro regni custodia castra posuerat: dicens primum si qua turba in aula concurreret: ipse in tuto existeret. dum romanos propiciós haberet: præterea si Mariãnem antonius perspexerit: & principatum recipere speramus: nec in aliquod postea seruitium de propagine regii generis descendemus. Cum has rationes fugæ cogitasset: litteræ ab Herodæ de omnibus suis causis deportantur priori rumori contrariæ. Nam cū ad Antonium peruenisset confestim eum donis de hierosolymis deportatis reconciliauit: & sermonibus dicere compulit: ut nequaquam contrariæ quidē de se haberet: & Cleopatraz uerba nihil aduersus suam satisfactionē ualere. Nam non inquit iustum est antonius: ut rex de suo principatu depositus pœnam luat: quia qui honorē ei dederunt: ipsi ei uti potestate permiserunt. Quo dicto flexa est cleopatra: sciens nequaquam alienum principatū scrutari prodesse. Cum de his scriberet Herodes: aliosq; narraret honores: quos ab antonio in cōuentu uel in conuiujs quotidianis haberet: & hæc obtineret: licet in accusationibus Cleopatra nimis molesta existeret: quæ prouiciæ desiderio omnibus modis perire illum festinasset: sed quia antoniū iustum circa se cognosceret: nihil iam difficillimum speraret: q; autē tardaret fauorē firmiorē circa se Antonii speraret Cleopatraz conciliari animo posse: & se hoc facere dicebat: nam antonium petitiones suas adimplesse: & sibi inferiorem Syriam concessis se denunciauit: & per hoc solatium refutaret: uel reiiceret appellationes quas Cleopatra pro iudea fecisset: cum hæc litteræ peruenissent: desierunt ab impetu quem tanquam de mortuo habuissent: ut ad romana signa confugerent: non tamē latuit earam uoluntas. Nam præcessit Antonium rex ad Parthos euntem: & ad iudeam reuertitur: statimque soror eius Salome materq; eorum concilium quod habuisset alexandra cum suis apperit. Solome uero & contra maritum Iosippum accusationem protulit dicēs: q; cum Mariãne frequenter conuenisset. Hæc uero dicebat inimicitiarum causa: eo q; frequēter ignobilitatem generis eius iniurgio deprauaret. Herodes autem callidus semper: & nimis Mariãnem amans licet: statim conturbatus fuisset: non tamē patitur amore Mariãne aliquid temerarium in ea conficere: sed in utroq; anxius: secrete eam inquit utrum uera essent de Iosippo quæ audierat: an falsa. Illa uero cum iuramento affirmante & satisfaciente: q; in nullo peccato fuisset ei commixta: paulatim rex deflectitur: & ira deleta coniugis amore superatur. Et ut iam satisfactum sibi de his crederet quæ audisset: honestati eius multas agere gratias: fauorem quoque quem erga ipsam uel amorem haberet pandebat: uel qualia sæpe amantibus contingunt: conlachrymabant inuicem magno suo studio sese pariter diligētes: Cui uero rex suum affectum iam prætermissa æmulatione firmasset num amantis est inquit Mariamne: q; mandaueras Iosippo: ut si quid patereris ab Antonio molestum: me perimeret: quæ nihil tibi peccassem. Quod uerbum ut audiuit Herodes: exardescens in furorem: statim eam ab amplexu dimisit: clamans: & suos capillos dilacerans: dicendo manifestum signum cœpisse Iosippum: cum ea habuisse cōionem: nā nullatenus prodidisset: qd secrete audierat: nisi maxima fides illis interfuisset: credensq; de crimine: pene suam interfecit uxore: nisi uictus amore: furoris impetū refrenasset: seipsum consumēs: Iosippum tamen ulterius: nec ad suā faciem uenire permisit alexandram uero tanquā totius mali causam referuari præcepit.

De Cleopatra: ut iudæorum & Arabum regnis insidiata: partē eorum ab Antonio postulauit: & ad iudæam peruenit.

CAP. IIII.

Nterea per Syriam turba commouebatur: Cleopatra non desistente Antonium flectere: quatenus oppressis regibus potentiam singulorum ablatam sibi donaret: multumque ualebat: desiderio sui illo inflammato: quæ cum in natura auara existeret: nihil iniustum reliquit. Siquidē fratrem suum: quem iam habiturum regnum sciret: uenenis aggressa consumpserat: quintum & decimum ætatis annum agentem: sororem autem Arfinoen Ephesi ad templum Dianæ confugientem per Antonium extinxit. Iam pecuniarum gratia & templum: uel corpora uiolabat: neque sacrarium tam castum fuit: aut Asili priuilegium tutum: cuius ornatum ipsa non abstulit: nec tam profanum uel incestum erat: quod solum potuisset auaritiæ illius satisfacere. Et cum omnia expoliaret: scemineis cupiditatibus nullatenus satisfaciebat: siquidem cuncta deesse suis desiderijs semper putabat. Quapropter & Antonium compellebat aliquid ab alijs auferentem sibi donare. Nam cum transisset & ad Syriam cum eo: & eam cogitaret possidere: Iysaniam quidem Ptolomei filium accusans: quia Parthos contra rempublicam duxisset: occidit. Petiuit autem ab Antonio etiam iudææ uel Arabiæ reges occidi. Antonius autē cum ex omnibus amore sceminae uictus esset: ut non tantum uerbis: sed etiam uenenis uideretur obedire: manifestam quidem iniquitatem uidens: petebat eam: ne se tantum ut peccaret compelleret: ne cuncta negaret ei: & ne quanta illa præcepisset perficiens: palam iniquus uideretur. Ideoque partes prouinciæ uniuscuiusque retollens donauit ei præstās etiam ciuitates quæ intra fluuium Eleutherum usque ad Aegyptum erant: excepto Tyro: uel Sydone quas a maioribus liberas esse cognouerat: licet multum eum illa sibi & eas p̄bere supplicasset. Cum hæc Cleopatra obtinuisset: & deduxisset Antonium usq; ad Eum fratē cōtra armenios euntē reuertit: & intrat Apamiā & Damascum: inde ēt ad iudæam peruenit.

Q iii

Quam cum Herodes suscepisset: conduxit ab ea reditus hierichuntis: nam Balsamum terra illa generat: quod preciosissimum est: & nusquam alibi nascitur: & palmas multas: uel optimas. Et dum multum tempus faceret cum herode: tentabat cum eo concubere: nam naturaliter & euidenter libidini bus exardescebat: forsitan & aliquod amatoriū passa est: sed quod uerisimilis est regno eius insidiabatur: si quō iniuriam a se factam posset per accusationē adipisci: desiderio uero uictam se esse monstrabat. Herodes autē licet olim nullatenus faueret Cleopatraz: dum sciret eam oībus esse molestam: tūc tamen & ampliori odio eius detentus: quod per luxuriam uellet illa insidias ei parare: uerba quidē eius in presenti refutauit: consiliū uero cum amicis suis sumpsit: ut eam sub pte sua positam occideret: ut et se & multos malis eius liberaret: quibus iā grauis facta uel fieri posse putabatur. Nā hoc ipsum & Antonio prodesse: quia neq; illi fidelē eam esse dicebat. Cum hęc cogitasset prohibebant eū amici: primum quidē suggerentes: quod non deberet maximum periculum & manifestum pro re tanta suscipere. Cūq; permansissent supplicantes: ne quid temerarie conaretur: nam nullatenus Antonium posse pati dicebāt quāuis eum mulieribus redimere putaret: cum amore eius potius incēderetur: & uideret uolentia: uel insidiis illius se eius amore priuatum: nec mediocriter quidam pro satisfactione posset edicere: si contra fœminam hoc ageret: quæ per illud tps oēs dignitate superabat: utilitatem autē quam Antonio dicit futuram: uerendum eē ne potius ille temeritatem existimet quod affectu tali eum priuaret: unde non est incertum dicebant: quod maximis uel continuis malis principatus eius uel generatio cōpleretur: refutare uero cōcubitum: quē illa postularat pro tpe honeste suadebāt: qui cū hęc designarēt: & pericula merita demonstrarēt: conatus eius compresserunt. Tum herodes Cleopatraz donis & mulieribus satisfaciens: deduxit eam ad Aegyptum. Antonius autē cum Armeniam cepisset: Artabazin Tigrani filium cum satrapū filiis ligatum in Aegyptum destinauit: donās eos Cleopatraz: cum omni regio eorum ornatu. Armeniæ uero principatum tenuit Artaxias maior illius filius qui tunc euaserat. Quem cum Archelaus & Nero cæsar expulissent: Tigranum nouissimum eius fratrem ordinauerunt. Hęc quidem postea contigerunt. Vectigalia uero quæ debuisset de terra donata ab Antonio Cleopatraz: p̄bere herodes iustum iudicauit: ne occasionem ei odii præstaret.

Quemadmodum herodes debellasset Aretham tempore quo Antonius a Cæsare in Antiochia pugna deuictus est. CAP. V.

Rethas autē cum herodes reditus eius cōduxisset tpe quidem aliquanto reddebat duomilia talēta: post autē inde uotus extitit: uix partē aliquam præbens. Herodes quidē hoc modo defraudantē: nihilq; secundum iusticiam facere uolētem: persequi deliberauit: sed interim pp bellum Romanum hanc distulit exactiōē. Nam dum in Actiaco litore speraretur pugna: quæ centesima octogesimaseptima olympiade contigit: & Cæsar cum Antonio de republica decertaret: herodes ex opulenta prouincia sua multo tpe redditibus & uiribus collectis Antonio deputauit auxilia diligenter præparat: Sed antonio nihil auxilio eius egeresse dixit: arabē autem persequi p̄cepit. Nam iam audierat a Cleopatra pfidiam eius. Petebat enim hoc Cleopatra dum sibi putaret prodesse: si unus ab altero: sterneretur. Cum hoc ab Antonio iustum fuisset: Herodes milites congregauit: tanquā confestim arabiam ingressurus: parataq; equitum & pedum multitudine: indio: alias chio ciuitatē peruenit. Cūq; illic & arabes occurrissent: pugna maxima cōmissa est: in qua uicerunt iudæi. Postea multum exercitum arabum in Chana uico congregatum qui est in inferiori syria: audiens Herodes uenit super eos: ducēs maiorem partē suæ militiæ: & prope calon sua castrametatus est: unde oportunæ pugnaret. Cūq; hęc disponeret populus iudæorum clamabat mora dimissa contra arabas impetum facere: dum crederent se in hoc paratos esse: quia in priore pugna uictores extitissent. Igitur suum studium milite ostendente: rex statuit magnanimitatem eorum non remorari: dicens non se deesse uirtuti eorum & primus se armans omnes produxit ad aciem. Statim autem terror arabis incidit. Contra quos modicum resistentes: ut uiderūt inexpugnabiles: omniq; plenos uirtute: plurimi fugerunt fuissentq; perēpti: nisi Athemon Herodē & Iudæos inuasisset: nam hic erat dux Cleopatraz ibi cōstitutus: & inimicus herodis. futuraq; non imprudenter prospexit: ut si quid clarum agerent arabes: ipse quiesceret: uictis autem eis quod & contigit ex propriis paratis militibus inuaderet Iudæos: quos tunc lassos: & iam uicisse putantes subito superueniens prosternebat. Nam alacritatem animi contra manifestos inimicos assumētes iudæi: & post uictoriam remissiores: citius a recentibus hostibus obteruntur: in locis asperis & saxosis: quorum noticiam inimici amplius habuerunt. Arabes ergo prius uicti se recuperantes reuersi occidebant: fiebatq; diuersa p̄nitēs. Rex autē herodes p̄ actione pugnae uectus equo ducere tētauit auxiliū: sed nō ualuit: licet festinasset subuenire. Sed castra iudæorum: cum arabes cepissent non mediocrem fœlicitatem & sine spe tenuerunt: nam uictoriam quas prius perdididerant: post obtinuerūt: plurimum aduersariorum prosternebant exercitum. Exinde latrocinii utebatur Herodes: multamq; arabum terram discurrens. uexabat: dum super montes castra dispōeret: & omnino recusaret manus cū eis ex æquo conferre: frequenter tamen laborum diligentia lucrum sibi acquirerebat: nam & proprios milites omnibus modis fouebat: ruinam cupiens emendare.

De terræmotu per Iudæam facto: & internitione hominum uel iumentorū. & de sermone Herodis quem ad Iudæos de instauratione belli contra Arabas fecit. CAP. VI.

i Nterea actiaco bello inter Cæsarem & Antonium gesto septimo imperii anno Herodis terra Iudæorum commota est: qualiter nunquam animalium pestilentia per provinciam gesta: perempta sunt a ruinis: etiam hominum decem milia. Milites uero cū sub diuo degerent: nihil ab oppressione sūt lesi. Quæ cum Arabes inquirerent: & plerumque in ueritate erat: audirent: quæ facta fuissent tanquam prouincia hostium euersa: & hominibus peremptis nihil ulterius sibi aduersum credebant surgere. Quo cum legati Iudæorum peruenissent pacem propter hæc quæ eueniant facturi: Arabes peremerunt eos: & cum alacritate contra milites eorum præparabantur. Qui nec inuasiosiem Arabum sustinuerunt: licet calamitatibus oppressi: & bellare decernunt: dum non pares sese præliis eorum putarent: neque auxilium haberent rebus suis domi subuersis. Quos ita dispositos rex flectere sermone tentauit: ut recuperaret eis antiquam alacritatis animum: & exortatus aliquos optimatum: ausus est iam & ad populum sermocinari: nam prius pigebat eum: ne male propter calamitates susciperetur ab eis. Petebat ergo talem orationem proferens. Non ignoro socii quomodo multa per hoc tempus facta sunt contra nostram rempublicam: & fortasse nec hi modo de se confidunt: qui multum uirtute præcellunt: sed quomodo compellimur pugnare: nec est aliquid quod semel factum: non possit rursus bene tractatum emendari: petere uos elegi simul & docere: per quæ positus in proprio alacritatis animo permanere. Volo tamen prius uobis ostendere: quod iuste bellum id conamur committere: propter iniurias aduersariorum: nam maxima magnanimitatis hæc causa nobis existit: post uero declarare quod nihil sint quæ nunc nobis mala superuenerunt: sed multas nos spes uictoriæ possidere. Exordiar autem principia: testes uos faciens mei sermonis. Nam Arabum iniquitatem nostis: & circa alios omnes: ita perfidam tanquam barbarorum: & quia nec deum cogitent: sapius enim nos offenderunt auaritia uel inuidia sua. Et quod multa dicimus: dum immineret eis: ut a proprio principatu deciderent: & Cleopatrarum seruirent: quis alter eos de hoc timore liberauit: nisi mea amicitia quam cum Antonio possidebam. Et illius circa nos affectus nihil hos importunum sustinere dimisit: nam Antonius cauebat agere quod posset nobis in suspitione peruenire. Tamen & cum uellet Cleopatrarum partes aliquas ab utraque prouincia præbere: hoc quoque ego dispensaui: multa quoque munera secretius offerens tutelam utrisque acquisiui. Expensas autem ipse suscipi ducenta præstando talenta: duo milia uero fide dicendo: quæ etiam pro redditibus adimpleri: unde nos nihil ab eis suscepimus: & oportebat quidem nulla tributa prouinciæ Iudæos debere: quod & si præbendum esset pro nobis: non etiam pro Arabis daretur: qui nobis & gratias agunt: nam pro beneficiis iniqua circa nos egerunt: prius quod nos amicos non hostes redditibus priuauerunt. Nam si fides hostibus necessario seruatur: multo melius amicis: sed non apud nos est ita: qui modis omnibus optimum putant iniquitatem eligere: si solum lucrum eis possit acquiri. Est ergo questio nobis utrum oporteat iniustos punire: dum hoc etiam deus desideret: & præceperit semper iniquitates & contumelias execrari: quæ non tantum uerbo sed etiam iussit per bellum ulcisci: nam quod uidetur iniustum apud græcos & barbaros: hoc si dici fas est: in nostros legatos cognoscitur perpetratum. Græci siquidem sacros & inuiolatos dicunt eos esse: nos autem optimum & beatum decretum in lege a deo dicimus. Hi namque & hominibus deum placant: & aduersarios hostibus reconciliant. Qualis igitur possit iniquitas peior agi: quam si legati qui pro iusticia loquuntur intereant. Quemadmodum autem possint uitam suam innoxiam custodire: seu circa bellum sceleriter agere: dum talia perpetrassent: mihi quidem non uidetur. An forsitan rectum & iustum nobiscum est: illi uero fortiores ob hoc putantur. Sed primum quidem indignum est nos hæc credere. Nam ubi iustum est: ibi deus: deo uero præsentem: multitudo cum fortitudine præsto est. Ut ergo de nobis ipsis requiramus: uicinus primo prælio: in posteriore uero non subfiterentur: sed statim cesserunt: non sustinentes nostræ alacritatis impetum: uincentes nos Athenio inuasit: bellum inferens non prædictum. In primo uero prælio nomen & fortitudo nostra apparuit: in posteriore autem iniquitate nel insidiis concidimus. Cur igitur minora sapimus in his ubi maiores spes possidemus. Quomodo autem stupefcimus eos qui cum palam decertant: semper uincunt: cum uero sic uincuntur ab iniquitate: illis hoc euenit. Virtus ergo non in expugnatione debiliū: sed in oppressione fortium apparent. Si tamen quenquam illa tenerent: quæ domi contigerunt: & in terræmotu acciderunt: primum quidem sciat: quomodo hoc ipsum & Arabas decepit: dum maiora quam contingerunt: putarent. Præterea non debent hæc aut illis audaciam: aut nobis timorem immittere. Illi namque nostris laboribus uel calamitatibus spes sibi assumunt: quas nos egressi contra eos uiriliter auferemus. Vos autem accipite alacritatem pugnandi: neque enim intantum sumus contriti: neque ita dei uulnerati: ut quidam putant: quæ potius accidentia sunt dicenda. Quæ si dei sententia prouenerunt liquet: quod iam secundum illius iudicium ira desit: dum satius uindictam de factis nostri accepit. Nam si uellet amplius nobis nocere: nequaquam flexus fuisset. Bellum autem quia & uult fieri: & iustum esse cognouit: & nobis ostendit: quod multis per prouinciam terræmotu peremptis: nullus armatus interiit: deo euidenter ostendente: quod si omnes eum

filiis uel uxoribus militarent: nihil penitus eis inopportuno accepisset. Hæc ergo reputantes: quod in omni tempore dei patrocinium possidetis: persequimini fortitudine iusta iniquos: amicis perfidos maliuolos circa legatos: semperque uestra uirtute deuictos. Cum hæc audissent Iudæi multum audaciæ sumentes: & ad pugnam parabantur. Herodes autem hostiis celebratis cum magno studio: eos contra Arabas transiens Iordanem fluuium produxit: & prope aduersarios castra disposuit. Tum uisum ei est castellum in medio positum occupare: quod si multum prodesse putauit uolenti maturius prælium uel committere: uel differre. nam oportuno uel munito loco constiterat: Cuius idem prouiderent Arabes: bellum pro castello committitur: & primum quidem protelatio: deinde uero: multis ex utraq; parte ad manum uenientibus: Arabes afflicti recedunt. Quod statim spes Iudæis non minores erexit: uirtutemq; accendit. Dumq; magis omnia uellent arabes pari: quàm decertarent: & Iudæi castra eorum inuaderent: Arabes coacti recedunt: nullas uincendi spes habentes: sed tantum: a multitudine audaciæ sumentes. Itaq; pugna maxima facta: multisq; ab utraq; parte cadentibus Arabes recedunt: quorum plurimis mors fugiendo euenit. Nam non tantum ab aduersariis terrebantur: sed ipsi fugientes: sua multitudine contriti moriebantur. Vnde quinque milia defuncta sunt: reliqui uero ad castra confugerunt: minime spes salutis firmas habentes necessariorum inopia: & quod perius erat: aquarum indigentia. Iudæi autem licet persequerentur: tamen inuadere castra minime permittebantur: sed obsidentes erga uias eorum fugere uolentes arcebant. Igitur in his arabes constituti legatos ad Herodem dirigunt: primum quidem dissolutionem belli petentes: nam sitis eos urgebat omnia pati: dum tantum in præsentia licentia aquas acciperent hauriendi. Qui nec legatos: nec dona suscepit: neque mediocre quidem pactus est: dum obstinate permaneret ulcisci transgressiones in suos ab illis factas. Qui siti compulsi nimia semetipsos tradiderunt: ut per quinque dies quatuor milia caperentur: sexto uero die reliqui de castris egressi: decertare cum aduersariis nitentur: eligentes omnia pati: ne paulatim sine gloria deperirent. Quæ cum deliberaissent: nullatenus decertare uoluerunt: nam animo uel corpore in calamitatibus afflicti pro lucro mortem esse putauerunt: ne in tribulationibus uitam extenderent: quorum septem milia priori prælio consternuntur. Cum his ergo casibus uterentur: arrogantiam priorem deponunt: miranturq; Herodis prudentiam cesserunt: patronum eum suæ gentes pronunciantes. Qui cum multa felicitatis gloria reuertitur: maximam acquirens sua fortitudine dignitatem.

Quæadmodum Herodes necessario profecturus ad Cæsarem uictor: Hyrcanum exiit. CAP. VII.

i Gitur licet optime per bellum Herodes res suas disposuisset: tamen in periculum incidit. Siquidem pro republica decertans Antonius: in actiaco litore a Cæsare uincit. Tunc inde sperationem sui Herodes uenit: dum amici & inimici putaret non ipse amicitias ei prouenire: quæ cum Antonio habuisset. Quapropter amici quidem despabant: inimici uero licet in prospectu contristarent: tamen clam nimium letabant: sperantes meliora sibi re: mutatione uentura. Herodes autem Hyrcanum solum uidens indignitate regia constitutum: prodesse suis rebus opinatus est mortem illius: ne imminente sibi a Cæsare periculo: ille daret occasionem: qui solus: regio uidebatur ex genere. Cum hæc cogitaret: nec daret occasionem Hyrcanus: nam modestia morum illam rerum gubernationem curabat & rebus studebat bonis: omnia concedens fortunæ: Alexandra nimis pertinax: & spem rerum mutationem incontinenter credens: uerba ad patrem fecit: ne sustineret Herodis iniquitatem: in familiam suam procederet: sed custodiret spes eorum: petebat ut & Malcho Arabiam tenenti scriberet: quatenus susciperet eos ad se refugientes: nam si mors uenerit inimico Cæsari Herodi ad se principatum uenturum & propter populorum fauorem: & propter generis dignitatem. Dum his tum flectere uerbis niteretur Hyrcanus uerba depellebat. Sed pertinacia muliebri dum illa permanens: nec noctu: uel interdum desinens Herodis erga se insidias accusaret: compellit eum epistolam dare Dositheo cuidam amico: in qua scriptum erat: ut Arabas equites qui deberent eum ad se perducere mitteret prope paludem bituminis quæ distat ab Hierosolymis stadiis. cc. Credebat enim Dositheo: dum nimis eum sibi ipse & Alexandra existimarent propter inimicitias: quas cum Herode haberet: ut Iosippi cognatus quam ille peremerat quia & illorum qui Tyro profecti fuerant ab Antonio: prior frater existeret. Sed hæc Dositheum nullatenus Hyrcano fidum in ministerio parauerunt. Nam præponens illis regis amicitias: porrigit Herodi epistolam: qui eum pro fide non tantum laudauit: uerum etiam iussit ei: ut ministraret reliquæ causæ: quatenus epistolam traderet Malcho: litterasque ab illo reciperet cum non paruum putaret & illius sententiam cognoscere. Quæ cum Dositheus alacrius ministraret: Arabs rescripsit & ipsum Hyrcanum se suscipere uel omnes qui cum eo uenirent. Destinauit etiam qui deberent eos caute perducere. Ut uero & hanc epistolam Herodes suscepit: confestim uocato Hyrcano: de factis eius cum Malcho pactis requirebat. Cunque ille negasset: epistolas coram concilio demonstrans: uirum interfecit. Hæc nos conscripsimus quæ in annalibus regis Herodis continebantur. Alii uero non ita existimant: sed magis Herodem insidias contra Hyrcanum contexisse: quatenus eum interficeret: dicunt ita scribentes: in aliquo conuiuio sine suspitione quædam sermonem Hyrcano intulit: si quas epistolas a Malcho suscepisset. Qui dum se confessus esset: saluatorios apices accepisset: ille rursus inter

rogans: si qua super hæc etiam dona recepisset: nihil amplius respondit quam. iiii. iumenta transmisit suscepisse. Occasione hac inuenta: dona esse corruptionis: uel proditiõis uociferans: uirum iussit occidi. Signa uero sunt minime Hyrcanum peccasse: quatenus termino tali occumberet: modestia morum eius: quod nihil in iuuentute sua atrocius aut acrius egisset: quia & cum ipse regnum habuisset: plurimam gubernationem Antipatro commiserat: cum iam octogesimum duceret annum: & cum multa tutela sciret Herodem regnum possidere: & Eufraten transisse: honorantes eum: quæ omnia despexisse eum: & aliquid nouitatis molitum: nimis incredibile est: quia nec naturæ illius aptum erat: sed molitione Herodis occisus est. Ita quidem finem uitæ inuenit Hyrcanus: diuersas & uarias calamitates expertus. Nam in principio ut mater eius Alexandra regnauit: principatus sacerdotii gentis Iudæorum nouem annis honorem obtinuit: maritumq; defuncta cum imperium suscepisset: & hoc tribus mensibus gubernasset: depellitur ab Aristobulo fratre: restituitur autem iterum a Pompeio: & quadraginta annis honore usus: secundo regnum per Antigonum perdidit: & corporis diminutionem passus: apud Parthos captiuus perductus est: & exinde ad propria post tempus remeans propter spes ab Herode promissas: nihil sicut sperauit executus est. Itaque multis uitæ passionibus inuolutus: & quod pessimum est ut diximus in senectute: non dignum uitæ terminum impetrauit. Siquidem modestus & mediocris in omnibus existeret: & plurima sui imperii sub dispensatoribus innocens tractabat: neque callidus regnum disponere: Antipatro Herodique usque ad hoc conamen aperuit iter. Herodes autem Hyrcano interfecto: a Cæsare nihil optimum sperans de rebus suis propter amicitias quas cum Antonio habuisset laborabat. Cunque in suspitione Alexandram haberet ne tempus nancisceretur: & multitudinem & turbam in regno uel rebus suis concitaret: commendauit omnia fratri suo Feroræ: matrem autem Cypriam cum sorore: & cognatione cunctam in Masada constituit iubens: ut si quod de se periculum audirent: principatum sibi assumerent Mariamne uero suam uxorem: quod non potuisset ut inimica cum sorore uel matre conuersari: in Alexandria cum Alexandra matre sua deposuit: Iosippum & Ituracum soenium super eas dimittens fidos sibi amicos: quos sub spem honoris custodire mulieres reliquit. Quibus etiam mandauerat: ut si quid de se ipso periculo suum audirent: ambas interficerent: regnum uero filiis suis cum fratre Ferora custodirent. Cum hæc mandasset: ipse Rhodæ ad Cæsarem properabat. Cunque in ciuitatem delatus esset: deposuit quidem diadema: aliud uero nihil de dignitate sua diminuit. Ut uero communem sermone cum Cæsare inseruit: tum multo potius suam magnitudinem: suæq; maiestatis honorem seruauit: dum nec ad preces: neq; ad petitiones conuerteretur tanquam de peccatis satisfaciens: & ratione actuum suorum confidens sine dubitatione Cæsari dicebat amicitias sibi maximas cum Antonio fuisse: omniaque pro uirtute sua egisse: quatenus ille rerum potentiam sortiretur: militiæ tamen eius nullatenus comunicasse: eo quod occupatus Arabas expugnaret transmisisse uero & pecunias & frumenta: non tamen minus ad dignitatem suam. Nam qui fatetur amicum uel benefactorem aliquem habere debet uiribus animæ uel corporis aut substantiæ participem etiam ad periculum exhibere: quod ego non minus inquit quam oportebat effeci. Illud uero integre gessi: quia quamuis uictum in asiatica pugna non reliqui: neque manifeste transiui: cum & ipsa transiret fortuna: sed seruauit ei fidem quanquam non oportunus auxiliator: tamē consiliarius fidelissimus existens. Nam causa salutis & rerum potestas qualiter prodesset ostendit: dum Cleopatram hortarer occidi: quod si perempta illa fuisset: nullatenus a rerum principatu concidisset: immo magis & tuas facilius indignationes euitasset. E quibus nihil ille agendo: sibi quidem incommode: tibi uero utiliter profuturam præponendo dementiam periit. Nunc ergo siquidem pro Antonii ira nostram fidem fuisse iudicas: non sum denegaturus: quia parui neque meum erga illum fauorem euidenter prædicans recusabo: si uero persona ablata: quis sim circa benefactorem: uel qualis amicus requiras: poteris a factis me cognoscere. Nam licet nomen ablatum fuerit: nihilominus amicitiarum firmamentum in nobis poterit approbari.

Qualiter a Cæsare regnum accepisset: cui per Syriam in Aegyptum eunti aduersus Antonium & Cleopatram susceptionem parabat. CAP. VIII.

Um hæc dixisset: & omnibus suæ animæ libertatem ostendisset: non mediocriter Cæsaris liberalitatem: uel indulgentiam meruit: intantum ut criminum causas pro fauore eius uindicari deposceret & tunc diadema rursus sibi reposuit: Cæsare inuitante: dum nihil secus circa eum: quam prius erga Antonium apparet. Tunc Cæsar omnem ei honorem addidit: cæteris regibus scribens: cum omni alacritate herodæ sibi occurrisse. Postquam uero hanc satisfactionem præter spem susceptam cognouit: uidentemq; sicut prius firmiorem sibi principatum a Cæsare datum: decretumq; romanorū sibi pro stabilitate sua mercatū: secutus est Cæsarem ad Aegyptum ambulantiem. Cūq; super uires suas amicis dona obtulisset: liberalitatem magnanimitatemq; suam ostendens: petebat: ne Alexander amicus Antonii aduersi aliquid pateret. Sed hoc non impetrauit: quia iam iureiurando Cæsar præoccupatus fuerat. Rediit autem iteꝝ ad iudæam cū ampliore honore: & sperantibus cōtraria: stuporē cū metu incussit: quod clarior a periculis dei prudentia remeasset. Confestim ergo susceptionem Cæsari per syriam in ægyptum eunti parabat. Itaq; cū eū suscepisset cū oī

regio apparatu Ptholomaidæ: & præbisset exercitui sumptus affluenter: omnino inter fidelissimos reputatus est. Dumque expeditionem Cæsar deputaret: in centum quinquaginta domibus ornatis eum cum amicis suscepit. Præbuit autem per loca arida transeuntibus necessariam humanitatem ita ut nec uinum nec aqua: quæ potius militibus acceptabilis erat: alicui deficeret: ipsi etiam Cæsari octingenta talenta donauit: omnibusque demonstrauit: quod plus clarior in regno suo remunerando cum apparuisset: ut magis fidem eius & alacritatem Cæsar probaret. Cui & redeunti rursus Herodes ab Aegypto non minus priorem largitatem exhibuit. Tunc quoque cum ad regnum suum redisset: turbam omnem domum inuenit: ac grauius ferentem uxorem suam: & matrem eius Alexandram: dum putarent non pro corpore tutela in illo oppido se positas: sed tanquam in carcerem: cum nihil illæ neque de suo: neque de alieno in potestate haberent. Mariannes quidem amorem regis: dissimulationem & deiectionem putabat. Angebatur autem: quod si quid ille periculosum pateretur: nec spem uitæ posset habere: mandataque Iosippo data recordabatur. Quapropter custodes cum nimia diligentia mitigabat: magis uero Soemum dum illi putaret omnem potestatem creditam. Soemus autem in initio fidelis: nihil penitus demandatis Herodis palam fecit: sed cum sermonibus uel donationibus mulieris flexus paulatim deuictus esset in ultimo cuncta regis mandata dilucidauit: dum tamen non omnino speraret eum cum eadem potestate reuersurum: sed & potius periculum fugeret: ne rediret insignior: ideoque non parua mulieribus putauit præstare: utique amplio rem beneficiorum retributionem se accepturum: si regnarent: quod si prospere cuncta gerens Herodes reuerteretur: nequaquam contra uoluntatem uxoris eum posse facere sciret: dum cognosceret omni ratione regis amorem erga Mariannem amplio rem existere. Itaque cum huiusmodi illum fessellisset spes: secreta omnia indicauit. Mariannes hæc grauius audiens: nec finem sibi de periculis Herodis inuenire putans: cui & infesta fuerat: nullatenus eum æquitatem impetrare orabat: & licet difficilem uitam suam post mortem illius putaret: nihil tamen de sui animi passionibus celauit: nam cum ille maximas res præter spem impetrasset: nauigauit: & primum uxori suæ de his bonis nunciauit: solamque præponens omnibus propter amorem & consuetudinem quam cum ea habuisset salutauit. Cui dum felicitatem suam referret: nullatenus gaudentem: sed & potius grauius ferentem intellexit. Non hæc celare dolorem poterat: sed pro decore nobilitatis suæ ad oculos gemebat: narrationibus uero eius nequaquam letabatur: sed potius contristari se demonstrabat. Ut uero non suspecta tantum: sed etiam manifesta Herodæ facta turbarent: contristabat: animaduertens irrationabile circa se uxoris odium non celatum: iccirco duriter tolerabat: damque amorem ferre non potuisset: nec in ira: nec amore permanebat: semper ab altero in alterum transiens: in utroque inconstans erat. Sic ergo inter odium uel amorem destitutus: sepius parauit uindicare in illa superbiam: sed timuit: ne præoccupatam suam animam cupide debilitaret: & nullatenus occidere eam pertulit: dum uerere ne perempta illa: maiorem poenam pro amore illius interitus sustineret. Intelligentes ergo eum ita de Marianne soror eius & mater optimum putauerunt tempus pro illius odio recepisse: & loquebantur non pauca Herodem incitantes in odium: qui nec insuauiter hæc uerba attēdebat: neque facere quicquam in uxorem tanquam credulus præsumebat. Peius ergo dolorum passione succedebat: dum neque illa odium celaret: neque iste amorem. Confestimque aliquid nefandissimum actum fuisset: nisi Cæsar nunciatus esset contrarios uicisse: & interemptis Antonio & Cleopatra cunctam Aegyptum possedisse. Quapropter festinans ad Cæsarem: reliquit domum ita dispositam. Cui proficiscenti Mariannem Soemo commendans: multas habere gratias ei pro diligentia profitebatur: & partem magistratus a rege promeruit: & ille quidem honorem hunc obtinuit.

Quemadmodum Herodes cum in Aegyptum uenisset a Cæsare multipliciter honoratus: & de interfectione uxoris suæ: uel aliorum de genere Hyrcani: & de miris constitutionibus: constructionibus: ad inuentionibus more gentilitio: quibus corruptit legem iudaicam. CAP. IX.

h Erodes uero cum in Aegyptum uenisset: Cæsari cum ampliori fiducia sermonem inseruit: tanquam iam amicus. Siquidem de satellitibus gallis Cleopatram quædringentos ei donauit: & terram ei rursus reddidit: quam per illam perdidit. Addidit etiam regno eius Gadara: uel Ioppem & Samariam nec non & maritimam Gazam uel Antidonem: & Stratonis turrim. Cunctaque hæc acquisisset: & Cæsarem comitatus usque ad Antiochiam esset: reuertens: & quantum res suas extrinsecus feliciter tractabat: tantum domesticis laboribus affligebat: præsertim circa coniugem de qua potius felicitatem quondam uidebat habuisse: nam amorem non minorem illis pertulit: quos in historiis cognouimus cupidine retentos. Sed hæc merito Mariannem dilexit: quæ cum in aliis casta uel fidelis esset: muliebri uel modestum quiddam naturaliter habebat. Nam dominabatur marito seruienti libidini: & sepius contumeliose eum aggressa est. Quod ille dissimulans portabat blandiebatur tamen licet matris eius uel sororis ignobilitatem illa derideret & detraheret. Illo uero tempore maioribus accusationibus a suspitione nutritis: anni spatium completur ex quo Herodes a Cæsare reuersus erat: & cum iam dudum culpa uolueretur: tunc erupit alia occasione data. Meridie namque dum uoluisset requiescere accersit Mariannem amore quem in ea semper habebat astrictus.

Quæ cum intrasset: non cum eo concubuit: sed festinanter eum depulit: & improperauit ei sui patris uel fratris interitum. Qui cum grauius tulisset contumeliam: & paratus ad facinus esset:

sentiens soror regis Salome paratum olim pincernam regium intromittit: præcipiens dicere: qualiter suaderet ei Mariāne amatorium confecisse regi: & siquidem ille turbaretur: & interrogaret quale hoc fuisset responderet: uenenum illam tenuisse: petentēq; seipsum subministrare. Si uero nullatenus de amatorio rex commoueretur: dimitteret uacuum: dum nequaquā hoc ei periculum ferret. Hæc dicens: eum hoc tēpore locuturum intromittit. Qui tanq̄ uerisimilia ducturus cum studio ingreditur: afferēs Mariānem præmia sibi p̄stitisse dum flecteretur amatorium regi porrigere. Cūq; ad hoc rex commotus fuisset: uenenum inquit erat: quod illa monebat dari. Cuius uirtutem ipse se non scisse fatebatur ideoq; nunciasset: quatenus ipse requireret. Itaq; cum talia uerba Herodes audisset: & dudum iam furibundus: tunc potius excitatur: & eunuchum qui Mariāne fidelissimus erat: de ueneno torquebat cognoscens: q̄ sine illo tale aliquid non fecisset. Qui cum necessitatibus interesset nihil quidem tortus de ueneno dixit: uxoris autem odium quod in eum haberet propter sermones quos Soemus explanasset: manifestauit ei. Cum hæc dixisset iratus rex exclamauit dicēs: nullatenus Soemum sibi fidelissimum prioribus t̄pibus hæc prodidisse mandata: nisi quid amplius inter eum & Mariānem prouenisset. Et Soemum quidem protinus interi mi p̄cepit: uxori uero iudicium colligens: familiarium accusationem parauit: studioseq; executus est de relationibus amatorii uel ueneni. Eratq; sermone incontinens: & iracunda: quam ita sentientes qui præsentēs erant: mortiferam in eam sn̄iam protulerunt. Dum hæc sn̄ia pronūciaretur: subuenit quidam ei uel aliquibus præsentibus: ne ita temerarie illam interficerent: sed deponerent eam in aliqua regali custodia. Tunc Salome cum suis festinauit e medio mulierem abducere: quæ potius regem impulit: caue inquiēs seditio nem multitudinis: si illa uixerit. Mariāne interea ita trahebatur ad necem. Considerans autem Alexandra tempus: & q̄ paruam spem haberet: eadem ab Herode passura contra priorem suam fiduciā nimis ualde commutabatur. Nam uolens ostendere se ignorasse causam exiens multa mala contra filiam uociferata est: & omnibus audientibus clamabat: malam circa maritum: & ingratham exitisse. quapropter iuste pati: q̄ audacter ei restitisset: nec retribuisset beneficiorum tantorum remuneratio nem. Inter hæc talia & inhonesta simulantem: & audentem etiam capillos suos euellere: multa quidem in ea ab aliis uituperatio deformis dissimulationis apparuit. Quod potius a pereūte comprobatum est: cum nec uerbum in initio dedisset: nec ad illius improperationes turbata respexisset sed q̄ liter animi grauitate peccatum matris ferret: euidenter demonstrabat. Ipsa siquidem non timido gressu neque mutato corporis colore ad mortem ducebatur: generositatem suam nequaquam in extremitate demutans. Et illa quidem sic interiit: foemina quæ ad continētiā & magnitudinē animi optima erat: modestia uero ei non defuit: pulchritudine autem corporis & affabilitatis dignitate magisq; si quis existimare posset omnes mulieres anteibat: occasio tamē exinde maior prouenit: ne cum gratia regis uel delectatione uiueret. Nam dum semper potiretur illius amore: & nihil difficile ab illo speraret: fiduciam immoderatam habuit contristabat autem eā quæ erga suos euenerat. Hæc omnia ei quemadmodum passa fuisset dicendo: ad ultimum inimicas sibi parauit matrem uel sororem regis: & illum simul in quo tantum confidens nihil quod molestum sibi oriretur sperabat. Postquam interiit: regis potius desiderium exarsit: ut sapius nomen illius inuocaret. Moliebatur autem omnia facere quæ potuissent solacium afferre: conuiuia: colloquia: quæ nihil ei profuerunt: gubernationes etiam regales recusabat: & tantū doloribus tenebatur: ut aliquando Mariānem uocare ministris tanquam uiuentem ualentemq; præciperet. Cum sic haberetur: superuenit egritudo pestifera: quæ plures populi uel amicorum eius extinxit: & omnibus præbuit suspicari: p̄ iram dei hæc contigisse: pro iniquitate erga Mariānem confecta. Ideoq; ad peiora rex peruenit: ut ultimo solitudines eligeret: sub occasione uenationis. His confectus cogitationibus: non potuit multos dies protrahere: sed incidit in difficillimam inualitudinem. Nam inflammatione uel astrictione gutturis: mentisq; mutatione tenebatur: & quæ potuissent curam exhibere: nihil penitus profuerunt: sed contraria inueniebantur. Vnde postea desperatione facta medici dum nequaquam medicaminibus alatis egritudo decresceret: & rex nihil potuisset accipere: omnia quæ ille uellet iusserunt ei præbere desperationem salutis casui deuouentes. Et ille quidem in Samaria Sebastā nominata inualidus iacebat: Alexandra uero in Hierosolymis habitans: cum audisset in quibus esset herodes: festinauit custodia ciuitatis obtinere: quæ duæ fuerant: una quidem ipsius ciuitatis altera uero templi: quas si quis sub potestate sua compræhendisset: omnem gentem sibi subdebat. Nam immolationes nullatenus sine his: fiebant: quas non exercere impossibile Iudeis uidebatur: parati utiq; magis uitam amittere: quam religionis dei solitum sacrificium non implere. Igitur custodibus earum Alexandra obrulit: quod oportuisset ipsi uel filii herodis eas tradere ne quis eas alter præoccuparet: illoque defuncto: rerum potestatem teneret: dicens quia si a morbo quo detinetur euaserit: tutius eas poterit custodire. Cum hæc uerba fecisset: non pariter tulerūt sed fideles prioribus temporibus extiterunt: tunc magis & propter odium alexandræ: putantes non se optime Herode uiuente desperare. Quorum unus consobrinus regis nomine Mane: confestim nūciauit regi alexandræ sententiam. Qui nihil remoratus: interfici eam præcepit. Ipse uero uix & multo labore cum ægritudinem cuitasset: animo uel corpore debilitatus simul: & fastidiosus in omnibus causis factus: ad pœ-

nam peccantium paratior erat: iccirco & amicos sibi necessarios interemit: Custodibarum: uel Lysimachum: uel Antipatrum: Gadium uocatum: necnon & Dositheum: ex hac occasione. Custodibarum quem deum Idumæi arbitrabantur. Hyrcano uero rempublicam eorum sub iudaicas leges redigente cum Herodes regno successisset: iudicem Custodibarum Idumææ uel Gazæ declarauit: & dat ei sororem Salomonem: Iosippum occidens priorem eius maritum sicuti demonstrauimus. Cui hæc Custodibarum propter spem libenter impetrasset: eleuatus foelicitatem paulatim excedebat: putans non esse bonum: se iudicem Herodis præcepta perficere neque Idumæos sub lege iudaica existere. Quapropter destinauit ad Cleopatram: dicens: Idumæos semper illius maiorum fuisse: ac propter hoc iustum esse: ut peteret prouinciam ab Antonio. Nam separatim confirmabat transferre fauorem suum ad illam. Agebat tamen hæc: non quod potius Cleopatram dominari desideraret: sed æstimabat: si pluribus uiribus herodes priuaretur: facilius iam posset sibi gentis Iudæorū principatum uendicare: occasione generis & pecuniarum quas perpetuo: per illicita lachra acquisierat. Et Cleopatra quidem Antonium petens: prouinciā minime obtinuit. Nunciantur autem hæc uerba herodi. Qui paratus Custodibarum interficere: matris petitionibus uel sororis: ueniam ei donauit: sed non in suspectum eum impostorū pro prioribus conatibus dereliquit. Tempore uero interiecto: cum contigisset Salomē a custodibaro discordare: mittit statim ei repudiū: connubiū reuens: non secundum leges Iudæorū. Nam marito quidem apud nos licet hoc facere: uxori uero nullatenus separare & ducere alium nisi prius a priore marito dimittatur. Salomone tamen non generali lege: sed præter sanctiōem connubiū separauit: & ad fratrem Herodē dicebat: pro illius fide maritum se reliquisse: dum cognosceret eum cum Antipatro uel Lysimacho uel Dositheo nouis rebus studentem: fidem uero sermoni de Babe liberis imponebat quod seruarentur apud eum duodecim annis: quæ multum stuporem regi propter spem uerba fecerunt. Nam Babe liberos destinauit olim persequi quod inimica sui fuissent: tunc uero per temporis longitudinem de memoria eius exciderant. Quorum inimicitia & odium hinc ortum est. Cui Antigonus regnum haberet: & Herodes ciuitatem Hierosolymorum obsideret: necessitate uel malis quanta obsessis assistunt plures inuocabant herodē: & ad illum clamabant: Babe autem filii dignitatibus præcellentes & apud populum ualidi: permabant: cum Antigono: & herodem accusabant: & seruandum regio generi principatum suadebant. Ciuitate uero capta: cum herodes rempublicam tenuisset: Custodibarus exitus ciuitatis obstruere conatur: quatenus non recederet ab ea: qui ciuium rei aut regi contrarii exitissent: scilicet in opinione uel in honore populi Babe liberos esse: & putans magnam partem sibi eos fore in rege mutatione. Qui illos saluti studens: abscondit in propriis secretis: tunc quidem iureiurando herodem flexit: nihil de illis scisse se. Quare liberatus est a suspitione. Rursusque edicto a rege posito: & omnem modum excogitante ut eos inueniret: non est confessus. Sed cum primum negasset: non sine poena sui putauit postea uiros ostendere: & non fide iam tantum. sed & necessitate eos clare festinabat. De his cum nuntiatum a sorore fuisset: rex destinans ad loca ubi commorabantur simul cum aliis accusatis illos occidit: ut iam nihil esset residui de genere hyrcanorum: sed regnum suo possideret arbitrio: nemine in dignitatibus existente: qui iniquitatibus eius resisteret. Iccirco potius a patriis moribus excedebat: peregrinis inuentionibus ueterem statum corrumpere: qui nullatenus maculari debuisset: unde non minora nobis impostorū mala prouenerunt: diuersis recedentibus maiorum pietate corruptis: & primum quidem certamen quinquennale Cæsari constituit: & theatrum in hierosolymis condidit: & rursus in capto maximo Amphitheatrum: utraq; conspicua: moribus uero iudaicis aliena. Siquidem usus aut apparatus talium nequaquam tradita fuerat. Celebrationem quidem illam clarissimam per quinquennium constituebat: nuntias finitimis: & conuocans ab omni gente athletas: & omnia certamina & de tota terra inuitabat: ut spe propositorum primorum & uictoriae gloria conuenirent. Igitur collecti sunt capitales artifices: non tantum hii qui exercitationibus corporis præuulerent: sed & musica præcellentes quos Thymelicos uocant: proponens maxima uictoriae premia: omnesque nobilissimos ad conflictionem conuenire uocabat. Constituit quoque quadriugis & biugis: & unius equi cursui non parua dona: & omnia quæ munificentia uel decore apud singulos præfulgebant: uolens habere clariora: spectaculum liberalitate composuit: theatrum uero circa Cæsaris imagines habebat: & Trophæa gentium quas bellando ille deuicerat: auro scilicet uel argento puro cunctis instructis: & neque de ueste neque de uasis aut lapidibus preciosissimum aliquid defuerat: quod non certantibus offerebat. Apparatus etiam ferarum fuit. Nam leonibus multis congregatis: & aliis quæ eminenter ferocitate: & raro inueniuntur: quorum inter se altriciones & pugnae contra homines excogitabantur: peregrinis quidem ammiratio sumptuum: & delectatio spectaculi uidebatur: prouincialibus autem euidentissima solatio morum: qui apud nos coluntur. Impium enim est: feris homines pro hominum spectaculo subdere: iniquum etiam peregrinis moribus solita permutare: super omnia uero contristabant eos trophæa: dum putarent imagines esse armis obsitas: quia non patrium illis fuerat talia colere. Quod nec herodem latebat: qui uolentiam quidem eis inferre oportunitatem non putauit: loquebatur autem & consolabatur ut suspitionem eorum auferret: sed nullatenus persuadebat: dum grauius illi tulissent ea quæ uidebantur soluta lege committi. Illi uero unanimiter clamabant dicentes. Licet omnia existimemus tolerabilia: tamen hominum

imagines uel trophæa non esse patrium in ciuitate admitti profiteremur. Herodes autem turbatus & intelligens non facile eos resistētes deuinci sine solatio: accersit quosdam primos eorum ad theatrum & ostendens trophæa consuluit quid illis hæc uideretur. Qui cum clamassent hominum imagines præcipiens auferri ornatum impositum: ostendit ligna nuda: quæ statim spoliata risum plurimum spectantibus incusserunt. Tali modo multitudinis impetum mitigauit Herodes: ut iam plurimi mutati non offenderentur. Quidam uero permanebant in difficultatibus suis: quæ solita minime contuebantur: & putabant initium patriis legibus destruendis. Vnde optimum existimauerunt magis pericula pati quam mutatam rempublicam negligi: dum Herodem prospicerent uiolenter introducere quæ non solita fuissent: & uerbo quidem regem: operibus autem hostem omnium demonstraret. Vnde coniurauerunt omne periculum se subire decem ciues: & gladios sub uestimento portabant. Inter quos fuit quidam oculis captus: qui per indignationem eorum quæ audiebat fieri: se ipsum pati quæ & illi firmabat: qui non mediocrem eis impetum in conatibus periculosos immisit. Quod consilium cum deliberassent: ex composito ad theatrum pergebant: sperantes non posse Herodem fugere: si subito eum inuaderent. Cuncti parati cum audacia properarent: unus eorum qui perscrutantes singula renunciabat regi: eorum conspirationem intelligens: parato regi theatrum ingredi indicauit. Qui confestim sciens odium quod plures in eum habuissent: & seditiones quotidianas: discedens ad aulam: nominatim accusatos uocauit. Qui cum a ministris euidenter capti fuissent: scientes quod non euitarent periculum ornauerunt necessariū uitæ finem: nullam deponentes animi sui fiduciam. Nec enim negauerunt actum sed & demonstrauerunt gladios: confessique sunt bene: & pie coniurationem se fecisse: lucri quidem nullius causa neque pro suis doloribus: sed pro communibus causis: quas seruare aut pro his mori cunctis dignum uideretur. Talia quidem illi de uoluntate insidiarum fiducialiter prolocuti: a regalibus ministris circunsepti ducebantur: omnemque poenam passi perimuntur. Non multo plus eum qui talia nunciauit odio quidam rapiētes non tantum interfecerunt: sed & membra tim dilacerantes: canibus apposuerunt. Videbant autem multi ciuium quæ fiebant: & nemo nunciauit: usquequo Herodi acerbiorē & cerciorē facienti inquisitionem quædam mulieres tortæ confessæ sunt: quæ hæc uidissent. Herodes uero eos qui facinus commiserunt simul cum tota domo peremit. Concurfus uero & audacia populi quam pro legibus habebant: non remissionem faciebant Herodem: sed multo potius cautiorem qui statuit undique sese munire: ut si qui nouis rebus studeret: manifesta fieret eorum conspiratio: dum ciuitas ab aula qua conuersabatur: & a templi custodia tutaretur qua Antonia dicebatur. Samariam quoque deliberauit muris circundare: quam murato nomine Sebastiam appellauit putans etiam prodesse prouinciæ locum minire qui de Hierosolymis aberat unius diei uia: & olim uocabatur Stratonis turris etiam eum constructum Cæsariam nominauit: & in maximo campo electos equites deputans: locum ædificauit: qui in Galilæa Gaba uocatur: & trans fluuium Sebonitidē. Hæc ergo paulatim semper pro tutela sua molitus perfecerat: circūdās custodiis totam gentem ut nequaquam potestatem haberet seditiones promptas agere: quibus paruo motu facto frequenter utebantur: nec laterent si mouerentur: assistentibus semper in proximo quod cognoscerent: & multos quidem auxiliores suos: plures autem ex finitimis inhabitare illic fecit: dum munificentia ductus templum construeret: quo simile prius nec in nobilissimis ciuitatibus existebat: quod magis pro tutela sua construēs: in honore augusti cæsaris Sebasten appellauit: & prouinciæ partem meliorem quæ prope fuerat distribuit habitatoribus: ut prono aëre conuenientes in ea conuersarent muroque firmissimo circūdāns altiora loca: custodiis comuniuit: ne magnitudine minor esset maximis ciuitatibus. Nam uiginti stadia habuit intus: in medio uero mēsurā unius & semis stadii locum statuit undique decoratum. In quo templum altitudine uel publica pulchritudine excellens ædificauit: paulatimque totam ciuitatem exornans: munitioni quoque prospexit: eius cuius pulchritudinem ob memoriam posteris uoluit suæ relinquere largitatis.

De fame per Iudæam & Syriam facta: & ut seruauit populos & ciuitates Herodes: & rursus mira & clara opera eius seu foelicitas: & de Esseno quodam quod diuinationis habuit noticiam. CAP. X.

Odem tempore tertio decimo anno regis Herodis instante: magne calamitates prouinciam occupauerunt: siue de ultione: seu casu sic occurrente. Siquidem prius gelu percussa terra: fructus nullatenus inferebat: præterea & ciues per inopiam frumenti morbus & passo pestifera possidebat. Qui continue malorum diuersitate compræhensi: dum indigerent cura uel alimentis: plus peste moriebantur: morbus ita pereuntium & uiuentium solacia auferebat. Nam corruptis frugibus terræ: horreisque exhaustis: nulla spes alimentorum pro pestilentia malum nullatenus spectabatur. Necessitas ergo plurima inopiæ non minus ipsi regi quam populo imminēbat. Siquidem uectigalia quæ de terra solitus erat accipere: minime colligere præualebat: & pecunias consumpserat: largissime ciuitates ædificando: nec erat quod dignum auxilio uideretur. Interea deliberabat tempori conferre præsidium quod difficillimum fuerat: dum nec uicini habuissent unde alimenta præberent: quia nec ipsi leuiores tolerassent: & pecuniis deficientibus licet potuissent pauca plurimis comparare: bene tamen arbitratus: nequaquam auxilium negligere: ornatum regium incidit: neque præciosissimis uasis: neque artificio præcellentissimis parcens. Mitebat autem pe-

cuniam ad Aegyptum Petronio praesidi a Caesare constituto: & cum non pauci ad eum confugissent propter eandem necessitatem: & amicus Herodis priuatim existeret: uolens subiectis eius subuenire primis ipsis deportare triticum concessit: per omnia eos & in emptione & in nauigatione releuans: ut maxima pars ipse huius auxilii fieret. Nam Herodes his deportatis: non tantum sententias inhorere se prius habentium mutauit: imo maximam ostentationem sui fauoris & patrocini lucidauit. Siquidem primum his quantum potuissent per se panificare triticum diuisit. Praeterea multis existētibus qui senio uel altera infirmitate tenti non sufficerent alimēta sibi praeparare: providebat eis constituendo piftores: qui paratos panes uenderent. Diligentiam autem ne cum periculo hyemarēt habuit: cum comprehendisset eos etiam uestium inopia. Nam corruptis & omnino consumptis pecoribus: neq; lanarum: neq; aliorum uestimentorum copiam habuerunt. Quae cum iam procurasset: & ciuitatibus finitimis conabatur prodesse: femina Syris praebendo. Quod multum etiam ei profuit: dū gratiam exinde sibi acquisisset. Terra enim post haec fructus suos uberius ostendente: non minus quinquaginta milia hominum quos ipse pauerat ad propria destinauit. Cum hoc modo calamitatibus oppressum regnum omni munificentia uel industria recuperasset: non parum & in circuitu finitimos similibus passionibus afflicto releuauit. Nam non fuit qui per necessitate ad eum ueniēs. non eius auxilium inueniret secundum suam dignitatem. Sed & populi: uel ciuitates & priuati ad eum confugientes solatium impetrarunt: in tantum ut aestimaretur indigentibus extraneis plus decem milia tritici choros expēdisse. Chorus autem habebat modia attica decem. In ipso uero regno suo. lxx. milia expendit. Hanc eius diligentiam & solitudinem apud Iudaeos tantum contigit praualere: & diulgari apud alios: ut antiqua in eum odia commota pro praeruaricationibus legum: per quas etiam regno totius gentis poenae prinari putaretur: liberalitate sua prorsus extingueret: animi sui magnificentiam praeter opinionem demonstrans: populum autem in tantum mutauit: ut talem eum arbitrarentur: non qualem experti sunt dudum: sed qualem in necessitatibus probauerunt. Eodem tempore & auxilia Caesari quingentos electos sui corporis custodes destinauit: quos Elegisus Gallus ad mare rubrum perduxit. Post haec ad meliora rebus sibi prouenientibus palacia in superiore ciuitate construxit: magnas exigens domos & ornatu praeciosissimas ut plures uiros admiratione sui capere potuissent: secundum mensuram autem & appellationes eis imposuit: nam una Caesaris: alia Agrippae uocabatur. Desiderio deinde commotus: cum nihil praeponeat suae libidini filiam Symonis sibi coniunxit: qui Hierosolymita filius Buti cuiusdam Alexandrini sacerdos inter nobilissimos cum filiam haberet optimam: & tūc in Hierosolyma nominatam: huius pulchritudo animum Herodis inflammauit & ne suspicaretur uolentia uel tyrannide hoc agere: melius arbitratu est nuptiis puellam ducere. Ideoq; Symonem dignum regia cognatione iudicans: dum sacrum desiderium complere uellet per honores euexit: statimq; Iesum Iosabetis filium a principatu sacerdotii deposuit: & Symonem ordinauit: atq; affinitati suae coniunxit. Cum uero nuptiae perfectae fuissent: aedificauit castellum in loco quo prius Iudaeos cum a principatu per Antigonum pene decidisset euicerat: quod est ab Hierosolymis sexaginta stadiis natura munitum: ad aedificationem opportunissimum: instar collis manu factum: ut esset in rotundo circuito eius. Concluditur: aut in circuito turris: rectum habens ascensum ducentis gradibus aedificatum: intus aut domus regiae preciosissima & ad munimē & ad ornatum simul effecta. Circa initium ergo collis habitacula constructionis praecipuae: & aquaeductus fecit: nam non ille locus proprias habuit aquas: sed longe plurimis sumptibus deductas. Circa campum uero ciuitas erat aedificata: quae collē pro arce habebat. Cūq; omnia ei secundum spē euenissent: seditiones contra regnum nequaquam sperauit oboriri duobus modis subiectos regens: timore quidem: quod essent ad poenam non meritis: diligentia uero quod in necessitatibus magnanimus appareret. Circumdedit aut tutelam extrinsecus tanq; murum subiectis parans: nam & ciuitates extraneas diuesarumq; regionum reges patriis muneribus ad amicitias suas fletebat. Unde magnificentia sua Caesarem: & Romanorū potentissimos placabat: transgrediendo leges: dum tēpla erigeret ritui nostro contraria. Nam nobis interdicta sūt delubra uel figuras more paganorum honorare: quae foras prouinciam Iudaeae pro Caesaris fauore faciebat in ciuitatibus: pro quarum constructione multas pecunias expēdebat. Attendens uero prope mare locum opportunum ciuitati: quae quōdam Stratonis turris dicebatur: non qualemcunq; urbem illic sed lapide albo palatiisq; preciosissimis ciuitatem construxit. Portum quoq; tranquillum magnitudinem: similem Pireto totumq; confugium nauibus praebentem constituit. Quae ciuitas iacet in phoenice secundum pelagus ad Aegyptum inter Ioppen: & Dora oppida maritima: quae stationē nauium difficilimā habet propter Africi procellas. Cui difficultati remedium praestans: descripsit in circuito portum: qui sufficeret maximis classibus locum praebere refugi: lapides ingentes in altum uulnibus uiginti quinque deponēs: quorum longitudo. xxv. pedum erat: altitudo autem non minus decem & octo latitudo nouem: super quos turres disposuit: quarum maxima Drusus nominatur a Druso Caesaris priuigno: hostia uero portus contra Aquilonem extabant: in medio aut turris erat: super quam tēplum Caesaris positum: nauigantibus apparebat: habens statuas: unam quae Romae: alteram aut Caesaris: ciuitas uero Caesarea uocabatur: quae subtus cloacas non minores superioribus aedificiis habet: quae aliae quidē modicae spatio

non longo ad portum & ad mare fundant: una uero media est: omnium receptaculum purgamento
rum: quod imbribus & mare influente diluuntur. Edificauit etiam theatrum ab australi latere portus: am
phiteatrum quoque multa milia hominum capiens: in conspectu pelagi construxit. Itaque perfecta ciuita
te: duodecimo anno: cum nec ab re lasseres: neque rex sumptibus deficeret: deliberauit filios suos Ro
mae transmittere ad Caesarem: Alexandrum & Aristobulum. Qui cum ascendissent: & in domo Pol
lionis: uiri nimis strenui: & Herodis amici conuersarentur: Caesar eos cum omni humanitate susce
pit: pollicitus licentiam: Herodi prestare: quem uellet sibi successorem relinquere: in super & prouin
ciam Traconem & Betaniam uel Auranitem ei concessit: huiusmodi occasione. Zenodorus quidam
conductor domus Iysanae fuit: cui dum reditus non sufficerent: de latrociniiis per Traconem am
plius acquirebat. Quae loca habitant latrones Damascenorum praedam agentes. Hos Zenodorus
minime prohibebat propter communionem lucri. Cum ergo mala paterentur finitimi: Varronem
tunc praesidem interpellabant: rogantes: ut Caesari patefaceret iniquitatem Zenodori. Caesar autem
delata suggestione rescripsit latrocinia exterminari: prouinciam autem deputari Herodi: tanquam illius
diligentia indigentem: quia difficillima domicilia & aquarum receptacula: & deposita frumenta ha
bentes: possent diu sustinere pericula: muniti speluncis. Cum haec gratia Caesaris Herodes accepisset
ad prouinciam Traconem pergens: maliuolos latrones oppressit: & incircuito desiderata pacem om
nibus praebuit. Zenodorus autem contristatus: primum quod a magistratu depositus fuisset: magis au
tem inuidia: quod praefutura Herodi tradita esset: ascendit Romam accusaturus eum unde nihil agens
reuersus est. Interea Agrippae successoris Caesaris trans ionium missio: circa Mitylenem locutus He
rodes occurrit: pristinaque amicitia renouata rediit ad Iudaeam. Gadarensium autem quidam ad Agrip
pam peruenerunt accusantes Herodem: quos ille nullo responso dato: ligatos regi transmisit. Arabes
quoque iam dudum infesti principatui Herodis: seditionem conabantur rebus eius inferre: occasione huius
modi. Zenodorus enim cum iam de se diffideret: praefecturae suae praeterea aliquam Auranitidis: quinquaginta tale
tis uendit: quae cum in donatione Caesaris haberet: tanquam iniuste ea sublata contendebant sepius quod
de incursionibus uolentiam inferre: nec non & inopes milites flectebant expectantes rebellionem quam
desiderant: qui student male uitae suae consulere. Quae cum cognouisset Herodes de prouincia sua
seditionum auferrebat occasiones. Igitur septimodecimo anno regni herodis: Caesar ad syriam puenit
ubi Gadarensium plerique herodem: accusabant: grauem eum sibi: & tyrannum in praecipitationibus intimantes.
Haec autem dicere compellebat Zenodorus: cum iurasset: nullatenus eos reliquere: usquequo ab herodis impe
rio eos auferret. Quibus commoti Gadarenses: & consuetos quod nihil passi fuisset ab herode: cui eos Agrip
pa tradidisset: qui crudelis quidem in proprios: humanus autem erat in aliorum peccatis: accusabant
rapinas & contumelias: praebantes & euerfiones temporum. Et herodes quidem indignatus: paratus erat
satisfacere: Caesar autem amplectabatur eum: nihil de fauore suo dicens praeseditionem multitudinis com
mutandum. Et in primo quod die de his sermones prolati sunt: imposterum uero nulla praesedit cognitio.
Siquidem Gadarenses uidentes Caesaris & concilii intentionem: timore territi: ne regi traditi affice
rentur: quidam sese noctu gladio percusserunt: alii praecipites sese dederunt: quidam in fluuio spon
te submersi defecerunt: quae uidebantur temeritatis: non peccari fuisse supplicia. Quae nequaquam Ca
esar remoratus: herodem a reatu soluit: non occurrit etiam non mediocri ei felicitas. Nam
Zenodorus praecordiis ruptis malo sanguine profluente: in antiochia Syriae uitam finiuit. Caesar
autem & huius possessionis partem non paruam herodi concessit: quae inter Traconem & Galilaeam
erat: Vlatha: uel Paniada: & in circuitu terram. Dimisit autem eum: & curatoribus Syriae praecipit: ut
secundum illius sententiam omnia tractarentur: & in tantum felicitatis processit: ut cum duo isti
romanorum imperium regerent: Caesar uel Agrippa: tertium sibi amicum coniunxerunt herodem.
Qui cum in tanta fiducia consisteret: fratri suae Ferorae petiuit Tetrarchiam a Caesare: centum talen
torum fideiusor existens: ita ut siquid ille pateretur filii eius immunes euaderent. Sed cum Caesarem
comitatus esset usque ad mare: rediens in terra Zenodori pulcherrimum ei templum construxit: iuxta
Paniada: ubi spelunca pulchra in monte consistit: sub qua terrae altitudo inaccessibilis est: aquis im
mobilibus plena: indeque fontes Iordanis fluuii nascuntur. Quem locum templo constructo: Caesa
ri deuouit. Tunc etiam tertiam partem tributorum concessit subiectis suis: occasione sterilitatis: plus
autem reconcilians eos: ne aduersarentur ulterius. Nam in talibus operibus pietate soluta moleste de
praeruaricatis legibus referebant adinuicem. Qui dum his incitarentur: diligentiam habuit haec se
dare: auferens quidem ocium & praecipiens semper in laboribus eos occupari: Nam neque commu
nis deambulatio fiebat: neque conuentus in ciuitate: sed omnia custodiebantur: & saeuissima tormen
ta captis inferebantur: cum multi palam uel furtim in carcerem hyrcani tracti illic extinguerentur:
& intus in ciuitate pariter & in uicibus. nam erant qui conuenientes in unum speculabantur eos. Dicunt esse
nec ipsum hoc neglexisse: sed sepius priuatum accipiens habitum: nocte cum populus conuersabant: expe
rimetum faciens: quid de principatu suo sentiret: & si quos omnino atroces: nec approbantes sua ope
ra inuenisset: omnibus modis persequeretur: & reliquam multitudinem sacramentis impellebat sibi fidelem
existere: & cogebat fauorem cum iureiurando sibi: uel principatui custodire. Quorum multi pla
cantes eum: uel timentes: ueniebant ad quod postulasset: alios uero seruantes suam opinionem: & gra

niter ferentes & cogerentur: modis omnibus occidebat. Fledebat autem & Pollionem grauer Pharisæum: & Sameam: sociosq; illorum sibi iurare. Qui licet non obtemperassent: tamen non sunt torti. dum uenerationes eius per pollionem impetrassent. Liberati sunt et de hac necessitate hii qui dicuntur apud nos Esseni. Genus autem hoc est: quod conuersatione utitur: quam apud grecos Pythagoras tradidit. De his itaq; in aliis certius explanabo. Essenos autem ex hac causa sic honorabat: quia maius quiddam de his sentiebat: quam de mortali natura dicere puto. Nam non inhonestus sermo uidebitur: in historiarum genere de his talibus itimare. Quidam Essenorum nomine Manaemus fuit: per omnem uitam benigna uoluntate probatus præscientiam a deo futurorum habens. Is dum adhuc Herodem puerum ad doctorem euntem uidisset: ut regem Iudæorum salutauit. Qui illudum se reputans conuonebat eum sermonem adhuc priuatus. Manaemus hic ridens: & feriens manu posteriora eius: regnabis inquit foeliciter: nam iam a deo dignus iudicatus es: recole Manaemi plagas: ut hoc tibi sit signum de peccatis in regno committendis. Iam optima est ratio: si iustitiam & dei pietatem dilexeris: & modestiam circa ciues habueris: sed non talem te futurum intelligo dum omnia cognoscam. Foelicitate nanq; omnes præcellis: & habebis gloriam æternam: obliuionem uero pietatis uel æquitatis possidebis. Hæc non latebunt deum in ultimo uitæ pro tuo facinore. Quibus nullatenus animum intendit: dum spes Herodi deesset: paulatim uero: cum eleuatus usq; ad regnum fuisset: & foeliciter principatum ægisset: accessit Manaemum: & de tempore quantum regnaret consuluit eum. Manaemus autem cum omnino nihil dixisset: sed tacuisset: interrogauit si decem tantum anni regni sui essent: respondit: & .xx. & .xxx. sed finem non addidit. Herodes autem istis contentus: Manaemum cum honore dimisit: & omnes Essenos propter illum honorabat. Hæc sibi licet miranda legentibus demonstrare festinauimus: & ostendere: multos apud nos talem diuinationis habuisse noticiam.

Qualiter tēplum post sexcentos annos deposuit: & aliud duplū condidit. CAP. XI.

Inter decimo & octauo año regni Herodes post prædicta ædificia: opus nõ minimū inchoauit. Siquidem dei templum maximū construere: & murum altum & decorū erigere iudicauit: dum putaret id nobilius oibus suis factis perficere: & ad eternam memoriam peruenire. Sed dum non facile populo persuaderi cognosceret: propter operis magnitudinē: conuocans eos hac oratione mulcebat dicēs. Alia quæ a me in regno sunt facta o uiri contribules: ut de his laudem proferam: credo superfluum: tanq; mihi quidē minorem: licet uobis utilitatem maiorem ferre uideant. In difficultatibus enim nec neglexi quæ ad uestra comoda pertinerēt: neq; in extructionibus mihi magis: quam uobis oibus festinaui tutelam impedere: & puto q; dei cōsilio ad hanc foelicitatē euectus sum: ad quantā non prius gēs Iudæorum: aliquādo peruenit. Cōstructæ nāq; sunt per puinciam ciuitates: quas habitatoribus plenas: muntionibus ornates: genus nostrum exaltauimus: quas operosum uideat mihi sciētibus enumerare. Quod autē nitor efficere: omni pietate pcellentius: explanabo. Bene enim nostris: q; istud maximo deo tēplū nostri patres ædificauerunt: cū a Babylonia remeassent: & quia defunt ei ad magnitudinē in altum cubiti. lx. secundū instar illius: quod Salomon construxerat. Nemo negligentiam pietatis parentū nostrorū accuset: non culpa illoꝝ factum est breuius tēplū: sed cyrus & Darius Hytaspes filius huiusmodi mēsurā ædificationis fieri pceperunt. Quibus illi seruiētes: uel successionibus eoꝝ: & post illos Macedonibus: non habuerūt aptum tps quod ad eiusdē antiqui formam istius mēsuram pducerēt. Nūc autē quō nutu dei principatui meo pax largā cōcessa est: & diuitiarū possessio: & multitudo reddituū: & quod maximū est: amicitia fauorq; Romanorū: qui omniū rerū domini existūt: cur nõ studemus relictum necessitate seruitutis tpe opus corrigere: & integrum deo pberere pro beneficiis eius in meo regno collatis. Talia concionante Herode: multis ammirationē sermo pronūciatus præter opinionē imposuit: nec aliqua desperatione cōmoti sunt nisi q; anxiantur: ne eo soluto aliquid emergeret: & opus moraretur ad finem usq; perduci iccirco maior illis & difficilis putabatur magnitudo conaminis. Quos cum Herodes cerneret dubitantes: adhortabatur eos dicens: se non prius deponere tēplū: nisi omnia præpararētur: quæ ad perfectionē eius pertinerēt. Nam neq; mentitus est ex hoc quod promiserat. Ille enim plaustra parauit: quæ lapides ueherent: decē milia elegit peritos artifices & mille numero sacerdotes: quibus & stolas secundū eoꝝ honorē habitūq; parauit: sed & quosdam cemētarios: alios autē fabros: alios lignarios eruditos ad tēpli fabricā hortabatur. Cūq; omnē apparatus alacriter aggregasset: antiquis fundamētis solutis noua imposuit: super quæ templum erexit: longitudine centum cubitorū: latitudine centum cubitoꝝ: altitudine cētum uiginti. Qui uiginti cubiti: per tps fundamentis desiccatis refederunt: quod post hæc tpius Neronis renouare deliberauimus. Edificatum est uero tēplum ex lapidibus albis & tenacissimis: quorum magnitudo in longitudine uiginti quinque cubitorum: altitudine octo: latitudine duodecim erat. Totius nāq; templi circuitus & porticus undiq; humillima: altissimū uero mediū fuit: ut a multis stadiis cōspiceret & in prouincia constitutis: & contra habitatibus aut accedētib; cerneret: ianuas aut introitus & supliminaria: necnon & uela: iuxta templi magnitudinē uario ornatu decorauit. Aureos flores ambientes colūnas fecit: super quæq; capita uitis tēdebatur: botros aureos habens pendētes: qui

mirandam magnitudinem & artificii claritatem uidentibus exhibebant propter materiei pulchritudinem. Circundedit etiam & porticibus maximis omne templum: & secundum quantitatem unius cuiusque rei sumptibus omnia priora superauit. Porticus uero duæ maximis parietibus fulciebantur: ipsi autem parietes opere inaudito constructi erant. Nam collis erat saxosus: paululum erectus a parte orientali ciuitatis pronus super arcem: quem dudum rex Salomon per dei prouidentiam magis operibus muro circumdederat: ab inferioribus partibus incipiens: quem uallis altissima circumdabat. Saxa uero ab Africo exposita plumbo ligauit: ut interiora loca complecterentur multum spacium structura compræhendente: & in alto quadrangulo facta: ut uastitas lapidum a fronte uideretur: ab interiore uero parte ferro ligati: compaginem munirent immobilem per omnia tempora. Cunque ita factum opus cõtinuaret usque ad summitatem collis pduxit: & fossas circa murum positas complens: planum super æqualemque confecit: quadriporticus in circuitu: unaquaque porticu longitudinem stadii concludente: & intra hanc porticum: circa ipsam summitatem alius murus superius saxosus ambiebat omnia. Ab orientali uero parte pari longitudine porticum ducem habebat contra templi ianuas constitutam: quam multi reges priores construxerant circa omnem uero sacrarii orbem spolia barbarorum fixa: quæ rex Herodes deuouit: addens etiam quæ & ipse a barbaris ceperat. Per latus autem Aquilonis turris alta: angulosa: munita ualde fuerat: quam ante Herodem reges & sacerdotes generis Asamoneorum construxerunt: & Barin denominauerunt: ut illic sacerdotalem stolam deponerent: qua cum opus habuisset ut immolaret princeps sacerdotum induebatur. Hanc rex Herodes suo loco reseruauit: post cuius obitum: sub Romanis fuit usque ad tempora tyberii cæsaris sub quo Vitellius syriæ procurator cum profectus Hierosolymas: & susceptus a populo clarissime fuisset: uolens eis uices retribuere: ut sacerdotalem stolam sub sua potestate haberent: scripsit Tyberio Cæsari: & ille concessit. Et permansit stola sub potestate Iudeorum: usquequo obiisset rex Agrippa. Post quem Cassius Longinus cui tunc Syria parebat: cum Cuspio Fado iudeæ procuratore imperauerunt Iudeis: in Antonianam turrim eam deponere: dicentes: Romanis oportere dominos esse: sicut & prius. Destinauit igitur legatos ad Claudium Cæsarem: ut de his peterent. Qui cum peruenissent: iuuenis Agrippa Romæ rex constitutus: petens ab imperatore potestatem eius accepit: scribente Vitellio Syriæ procuratore. Prius autem sub sigillo principis sacerdotum: & custodum pecuniarum fuerat: qui ante unum diem celebrationis ad principem custodiæ Romanorum ascendentes: & requirentes suum sigillum stolam tollebant: transeunte uero festiuitate in eodem loco deportantes: & principi custodiæ ostendentes: similiter cum sigillis deponebat. Hanc autem Barin: id est turrem: iudeorum rex Herodes munitiorem construens pro templi custodia ad gratiam Antonii amici quidem sui: principis uero Romanorum: Antonianam nominauit. A parte autem occidentalis muri quatuor portæ stabant: quarum una ad aulam tendebat interposita ualle quæ erat in medio eius uia: duæ autem ad suburbana: quarta uero ad ciuitatem: multis gradibus ad inferiorem uallem tendentibus: & exinde rursus ad superiora ascendentibus. Nam ex aduerso templi ciuitatis in modum theatri iacebat: circumdata ualle altissima: per omnem australem tractum. Quarta autem frons quæ ad meridianum solem posita erat: habuit & ipsa quidem in medio portas super quas regia porticus triplici longitudine terminata: ab oriente ualle incipiens: ad occidentalem finita amplius tendi non potuit. Opus autem fuerat dignum narrari omnibus qui sub sole sunt. Siquidem altissima uallis sic erat: ut nullatenus uideri potuisset: si quis eius altitudinem attendisset: super quam porticus illæ steterat. Ex qua si quis a summo: id est a tertio tecto norasset: & profunditatem ædificiorum uidere uellet: tenebris profundebatur: ita ut non posset uisus ad immensam altitudinem peruenire. Columnarum autem ordines consistebant in quadra longitudine nam quartus paries colligebatur pariete lapideo: grossitudo uero uniuscuiusque columnæ tres coniunctas ulnas habebat: longitudo autem pedes uiginti septem: duplici spira supposita: multitudo autem omnium centum sexaginta duæ fuerunt. Capita uero columnarum secundum modum corynthium sculpta admiranda propter magnitudinem operis. Cunque quatuor ordines fuissent: tres quidem media loca tenebant: quorum duo eodem modo facti latitudinem habebant pedum triginta: longitudine stadia tres altitudine quinquaginta pedibus tendebant: medius uero ordo latitudinem uiginti pedum habebat: altitudinem centum: nam dupla super utrumque fuerat. Tecta uero lignis sculptis in figuras diuersas apparebant: mediæ uero porticus altitudo in immensum tendebat: habens columnas compositas politas undique quæ compago incompræhensibilis omnibus uidebat. Talis quidem primus murus fuerat: a medio uero non multum secundus distabat: gradibus paucis ascendendus: quem paries circuibat lapideus: titulum habens: quod phibeat alienigenas ingredi morte interminata. Interior autem murus per australem partem & Aquilonis tractum: tres in pariete ianuas habebat a sese distantes: per orientalem uero unam maximam per quam transiebamus: purificati cum mulieribus. Inaccessibile autem sacrarium fuit: intra quod tertium erat: ubi sacerdotibus solis ingredi licebat. Ante quod sacrarium ara erat: super quam immolationes & holocausta deo imponebat. Hoc atrium nullomodo rex Herodes intrauit. Cum utique phiberetur quia sacerdos non existeret: sed operibus muros & porticus exteriores curabat. Quæ cum octo annis edificasset: templo per sacerdotes in uno anno: & quinque men-

sibus pacto: omnis populus letitia completus est: & primum quidem pro celeritate gratias deo agebant: deinde de alacritate regis quam in dedicatione habuit laudibus eum extollebant. Rex autem trecentos boues optulit deo: & alii secundum vires suas: quoque numerus nullatenus aestimabatur. Nam cum occurriisset templi dedicatio: regisque natalitius dies quo principatum assumpserat: insignis est celebrata festiuitas. Construxerat & effossam viam ad aulam ab Antonia intra templum ducentem per ianuam orientalem: super quam & turrem aedificauit: quatenus & subterraneum haberet ascensum: propter populi seditiones. Dicitur autem per illud tempus dum templum construeretur: quia in die quidem non plueret: nocte uero imbres descenderent quatenus templi constructio non prohiberetur. Quod uerbum nostri patres tradiderunt: nec est incredibile: si & aliam dei prouidentiam aliquis consideret. Templum quidem huiusmodi constructione finitum est.

Incipit Liber. xvi. antiquitatis Iudaicae.

Quemadmodum Herodes filios suos Alexandrum & Aristobulum de Roma in domum suam reduxit: qui reuersi: uindicare cogitabant mortem matris suae in Salome & ceteris quorum accusatione mater eorum damnata fuit: & quia pater eorum hoc dissimulans: uxores nobilissimas eis iunxit. CAP. I.

In administratione rerum studium Herodes habens rex omnes iniquitates prohibere: quae per ciuitates & prouincias fiebant: legem statuit nullatenus priori similem in qua ipse firmavit fures uedi. Quae res non poena tantum grauis: sed ad confusionem patriae: solutionemque consuetudinis existerat. Nam alienigenis & non eundem uitae modum habentibus seruire in his quae impasset: peccatum in religionem: non pena excedentium erat: dum in prioribus cautum fuisset de hac poena. Nam iubebant leges quadruplum fures reddere: non habentem uero tantum uenundari non tamen alienigenis: neque impetuum seruire Iudaeum: sed sexto anno absolui. Ergo praeter constitutionem & praeter legem reddi hanc poenam superbum uidebatur: nec regis sed tyranni in uniuersos subiectos tormentum atrocissimum excogitatum: quod populi parabat discordiam. Eodem tempore Herodes ad Italiam nauigauit Caesarem desiderans salutare: & uidere filios suos Romae degentes. Caesar quidem amicitiam eum suscipiens: perfectos ei doctrina filios reddidit: quos & ad propriam domum reduxit. Cum uero ab Italia redissent: studium populi circa iuuenes erat: & perspicuos eos omnibus fecit magnitudo corporis: & regius ornatus: forma non deficiente. Et inuidiosi statim uisi sunt Salome forori regis: & illis qui accusationibus Mariamnem damnauerant: dum putarent: si preualerent ultionem exigeret de his quae in matrem suam commissa uidebantur. Causam uero timoris ad illorum criminationem transferebant: dum diceret: non libenter cum patre eos commorari propter matris interitum: & quia iniustum eis uideretur simul cum interfectore genitricis manere: & ex ueritate sumentes initium ad uerisimilitudinem descendentes affligere eos tenebant: & fauorem patris quem erga filios habebat auellere. Quod non manifeste ei dicebant: sed in multitudinem rumorem spargentes: Herodi nunciari credebant: unde odium in eos patris exarsit. Interea omni suspitione uel accusatione praetermissa: rex amore filiorum honores largitus est & uxores eis nobilissimas iunxit: Aristobulo quidam filiam Salomes Beronicem: Alexandro uero Archelai regis Cappadocum filiam Glaphyram.

Qualiter Herodes ad Agrippam ueniens: inuitauit eum ad Iudaeam uenire: & profectio Agrippae ad Oniam. CAP. II.

Um haec disposuisset: & audisset Marcum Agrippam nauigasse rursus ab Italia ad Asiam: festinauit ad eum: a quo petiit: ut ad regnum eius accederet: ut obtineret quae oportebat ab hospite uel amico. Qui cum flexus esset: laetus ad Iudaeam peruenit. Herodes autem nihil quod ei placuerit reliquit: in nouis ciuitatibus eum suscipiendo: aedificia demonstrando amplissima: & omni deliciarum apparatu reficiendo eum cum amicis in Sebastia: uel Caesareae portu a se constructo: & in oppidis Alexandrio: & Herodio: uel Hyrcanio. Ducebat etiam eum ad ciuitatem Hierosolymorum: occurrente cuncto populo cum laudibus. Agrippa autem deo qui centum boues immolauit: paut etiam magnifice populum. Qui licet multos dies illic uellet remorari: tamen propter tempus nauigationis festinauit rursus ad Oniam: muneribus ab Herode multis donatus: una cum suis amicis nobilibus peruenit.

Quod Herodes multis nauigationum circuitibus secundo uenit ad Agrippam. CAP. III.

Ex autem post hieme ueris tempore peruenit rursus ad eum: sciens exercitum ad Bosphorum perducturum. Cuius per Rhodum & Choon nauigasset: putauit eum in Lesbos inuenire. Flatu uero aquilonis in Chio remoratus est: ubi multos sibi occurrentes donis regalibus honorabat. Cuius ciuitatis porticum uidisset dirutam: quam in bello mithridatico deposi-